

Πάντα τὰ ἔθνη

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΕΤΟΣ ΛΗ΄ • ΤΕΥΧΟΣ 160
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ -
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2021

Χειροτονία Πρεσβυτέρου στή μακρινή Μαδαγασκάρη

Τήν Τρίτη, 9 Νοεμβρίου 2021, στήν άκριτική ίεραποστολική Έπισκοπή Τολιάρας καί Νοτίου Μαδαγασκάρης, έλαβε χώρα Πανηγυρικός Όρθρος καί Άρχιερατική Θεία Λειτουργία, επί τῆ μνήμη τοῦ έν Άγίοις Πατρός «ήμών Νεκταρίου Έπισκόπου Πενταπόλεως τοῦ Θαυματουργοῦ, προεξάρχοντος τοῦ οίκειοῦ Ποιμενάρχη, Θεοφιλεστάτου Έπισκόπου Τολιάρας καί Νοτίου Μαδαγασκάρης κ. Προδρόμου.

Μέ τήν κανονική άδεία καί πατρική εὐλογία τοῦ Μακαριωτάτου Πάπα καί Πατριάρχη Άλεξανδρείας κ. Θεοδώρου Β΄, ό Θεοφιλέστατος εισήγαγε εις τόν δεύτερον βαθμό τῆς Ίερωσύνης τόν μέχρι προτινός Διάκονο π. Συμεών, γηγενές άνάστημα τῆς ήπειρωτικῆς νήσου.

Κατά τήν αντίφωνήσή του, περίγραψε τό σταυρό πού αναθέτει ή Οίкуμενική Έκκλησία σέ κάθε ιερέα, άνάλογο μέ αυτόν πού έφερε έως τέλους ό μακαριστός προκάτοχός του, πρώτος Μητροπολίτης Μαδαγασκάρης κυρός Νεκτάριος, τοῦ όποίου ή μνήμη είναι χαραγμένη σέ κάθε έκατοστό τῆς Έπισκοπῆς καί πρό πάντων στίς καρδιές τών ντόπιων άδελφών μας.

Τῆς λατρευτικῆς συνάξεως, άκολούθησε κοινό γεῦμα καί διανομή αγαθών προς όλο τό έκκλησίασμα.

Άπό τήν Ίερά Έπισκοπή Τολιάρας καί Νοτίου Μαδαγασκάρης

«Όχι μέ εξαναγκασμό καί βία, αλλά μέ πειθώ καί λόγο καί καλωσύνη»

Δέν χωρεῖ καμμιά ἀμφιβολία ὅτι ὁ τρόπος ἀντιμετωπίσεως τῶν γεννητῶν ἐκ μέρους τῶν ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου, πού προέρχονται ἀπό ἄλλες χώρες, εἶναι μείζονος σημασίας θέμα, ἀπό τό ὁποῖο ἐξαρτᾶται ἐν πολλοῖς ἡ ἀπρόσκοπτη διάδοση τῆς Ὁρθόδοξης μαρτυρίας, καί φανερώνει τό ἦθος τῶν ἀποσταλμένων ὑπό τῆς Ἐκκλησίας ἀλλά καί τήν ποιότητα τοῦ ἔργου τους.

Πολύ σωστά ἔχει γραφεῖ ὅτι ἡ προσωπικότητα τοῦ κήρυκα τοῦ Εὐαγγελίου «παίζει σημαντικότερο ρόλο μέ τήν ἔννοια ὅτι πρέπει νά ἔχει σεβασμό γιά τούς ἄλλους, ἀκέραιο χαρακτήρα, καί νά ἀφήνει ἐλεύθερα τούς ἄλλους νά προσέρχονται στήν Ὁρθόδοξη πίστη, ὅταν ἐκεῖνοι τό θέλουν. Ἄλλωστε, κάθε εἶδους ἐξαναγκασμός στό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀποτέλεσμα πνευματικοῦ ἐκβιασμοῦ καί δέν ὀδηγεῖ σέ αὐξηση τῆς πίστεως. Εἶναι ἀπαραίτητο νά γίνει διαχωρισμός μεταξύ προσπλυτισμοῦ, πού εἶναι διαφθορά τῆς χριστιανικῆς μαρτυρίας, καί τῆς εὐαγγελικῆς μαρτυρίας, πού προσπαθεῖ νά ἀποδείξει τήν Ὁρθόδοξη πίστη στόν κόσμο σάν μιᾶ *δυναμική παρουσία*. Μόνο μέ αὐτή τή *δυναμική παρουσία* μπορεῖ νά ριζώσει σ' ἕναν τόπο ἡ Ὁρθοδοξία»¹.

Ὁ ἀπόλυτος σεβασμός στήν ἐλευθερία τοῦ κάθε κατηχουμένου ἢ βαπτισμένου καί στήν πολιτιστική καί ἔθνική του ταυτότητα, ἀλλά καί οἱ ἀρχές τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσοτιμίας, τῆς ὁμοτιμίας, τῆς ἀνιδιοτελείας καί τῆς εὐγένειας πρέπει νά πρυτανεύουν στήν ἐπικοινωνία τῶν ἀποστόλων μέ τούς ἀνθρώπους τοῦ τόπου τῆς διακονίας τους. Ὅπως ἐπισημάνει

ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Κρήτης (Πεντηκοστή 2014) «Ἡ ἀποστολή αὐτή πρέπει νά ἐκπληροῦται ὄχι ἐπιθετικῶς ἢ διά διαφορῶν μορφῶν προσπλυτισμοῦ, ἀλλά ἐν ἀγάπῃ, ταπεινοφροσύνη καί σεβασμῶ πρὸς τήν ταυτότητα ἐκάστου ἀνθρώπου καί τήν πολιτιστικήν ἰδιαιτερότητα ἐκάστου λαοῦ»².

Ἔχουν παρατηρηθεῖ, δυστυχῶς, λανθασμένες τακτικές στήν προσέγγιση τῶν μὴ Χριστιανῶν καί μὴ Ὁρθοδόξων, ἀπό ἄκριτο ζῆλο, πνευματική ἀνωριμότητα ἢ ἔλλειψη γνήσιου Ὁρθόδοξου ἀποστολι-

1. Ion Briia – Πέτρου Βασιλειάδου, Ὁρθόδοξη Χριστιανική Μαρτυρία, Ἐκκλησία-Κοινωνία-Οἰκουμένη 1, Κατερίνη: Τέρτιος, 1989, 57.

2. Ἀποφάσεις τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου, Ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον. Γιά τό ἴδιο θέμα βλ. ἐπίσης καί τήν Ἐγκύκλιο τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου.

κοῦ φρονήματος. Προσπλυτιστικές μέθοδοι, βίαιες καί ἀνελεύθερες συμπεριφορές, πού δέν ἀφήνουν χῶρο στόν ἄλλο οὔτε ἀναγνωρίζουν τήν ἀξία καί τό δίκαιό του, αὐταρχισμός, φυλετικές καί κοινωνικές διακρίσεις, καί ψυχολογικός καταναγκασμός ἀμαυρῶσουν τήν εὐαγγελική μαρτυρία.

Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου «εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν» (Μτ. 16,24) δέν ἀφήνει κανένα περιθώριο στήν ἀντιευαγγελική τακτική τοῦ προσπλυτισμοῦ καί τῆς βίας κατά τήν διάδοση τῆς Ὁρθόδοξης μαρτυρίας. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἔρμηνεύοντας μέ θαυμάσιο τρόπο τό προαναφερθέν κυριακό λόγο, διδάσκει ἐν προκειμένῳ τά ἑξῆς: «Καί πρόσεχε πῶς μιλάει (ὁ Κύριος) τελείως χωρίς καταναγκασμό. Γιατί δέν εἶπε, ὅτι, καί ἄν θέλετε, καί ἄν δέν θέλετε, πρέπει νά τό πάθετε αὐτό, ἀλλά τί εἶπε: Ἐάν κανεῖς θέλει νά μέ ἀκολουθήσει. Δέν σᾶς ζητῶ μέ τήν βία, δέν σᾶς ἐξαναγκάζω, ἀλλά τόν καθένα τόν ἀφήνω κύριο τῆς διαθέσεώς του· γι' αὐτό σᾶς λέω, ἔάν κανεῖς θέλει. Γιατί σᾶς προσκαλῶ σέ ἀγαθά καί ὄχι πρὸς κακά καί δυσάρεστα, ὄχι πρὸς κόλαση καί τιμωρία, ὥστε νά σᾶς ἀναγκάσω. Πράγματι λοιπόν ἡ ἴδια ἡ φύση τοῦ πράγματος εἶναι ἱκανή νά προσελκύσει. Λέγοντας δέ αὐτά προσεῖλκυε ἀκόμη περισσότερο. Γιατί ὅποιος χρησιμοποιοῖ βία, πολλές φορές ἀπομακρύνει, ἐνῶ ὅποιος ἀφήνει ἐλεύθερο τόν ἀκροατή νά ἐνεργήσει μόνος του, τόν προσελκύει περισσότερο. Ἐπειδή ἡ φροντίδα γιά κάποιον ἔχει μεγαλύτερη δύναμη ἀπό τήν βία. Γι' αὐτό ὁ Κύριος ἔλεγε: ἔάν κάποιος θέλει. Γιατί, λέει, εἶναι μεγάλα τά ἀγαθά πού σᾶς δίνω καί τέτοια, ὥστε καί νά προσέρχεσθε μέ τήν θέλησή σας. Πράγματι δέν θά ἦταν δυνατόν νά προσελκύσει κάποιος μέ τήν βία οὔτε κι ἄν πρόσφερε χρυσάφι καί ἔβαζε θησαυρούς μπροστά μας. Ἐάν δέ πρὸς ἐκεῖνα δέν προσελκύει κανεῖς μέ τήν βία, πολύ περισσότερο δέν συμβαίνει κάτι τέτοιο στά οὐράνια ἀγαθά. Γιατί ἔάν δέν σέ πείθει νά προσέλθεις ἡ ποιότητα τοῦ πράγματος, τότε δέν εἶσαι ἄξιος νά τό λάβεις. Καί ἄν τό λάβεις, δέν θά καταλάβεις τήν ἀξία του. Γι' αὐτό καί ὁ Χριστός, ἐπειδή σέβεται τήν ἐλευθερία μας, δέν ἀναγκάζει τούς ἀνθρώπους, ἀλλά τούς προτρέπει»³.

3. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τό κατά Ματθαῖον Ὁμιλία νε'* ΕΠΕ 11, 208. Πόση μεγάλη συγγένεια ἔχει ὁ λόγος τοῦ Χρυσο-

τό φιλελεύθερο πνεῦμα τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου γιά τόν εὐαγγελισμό τῶν ἀνθρώπων ἔχει ἀποκρυσταλωθεῖ στήν ἑξῆς κλασική διατύπωση: «Δέν ἐπιτρέπεται στούς χριστιανούς νά ἐξοντώνουν τήν πλάνη μέ τόν ἐξαναγκασμό καί τήν βία, ἀλλά μέ πειθῶ καί λόγο καί καλωσύνη νά ὀδηγοῦν τούς ἀνθρώπους στήν σωτηρία»⁴. Ἡ ἀπόρριψη τῆς βίας καί ἡ ἐπιστράτευση τῆς πειθοῦς, τοῦ λόγου καί τῆς καλωσύνης ὡς τῆς μόνης γνήσιας μεθοδολογίας εὐαγγελισμοῦ τῶν ἀνθρώπων ἐκφράζει τήν ἐν Χριστῷ ἐλευθερία, γιά τήν ὁποία ὁ ἱερός Χρυσόστομος πιστεύει ὅτι: «Ἐλευθερία στήν πραγματικότητα εἶναι τό νά γίνεσαι ὑπηρέτης καί διάκονος»⁵. Τό φρόνημα τῆς διακονίας προφυλάσσει ἀπό ὁποιαδήποτε παρεκτροπή. Ὅποιος τό ἔχει δέν λησμονεῖ ὅτι εἶναι διάκονος τοῦ Θεοῦ καί οἰκονόμος τῶν συνδούλων του. «Νά θυμᾶσαι», συμβουλεύει ὁ Χρυσόστομος,

στόμου μέ τόν λόγο τοῦ ἁγίου Πορφυρίου τόσους αἰῶνες μετά!»: «...ἔτσι πράγματι πρέπει νά βλέπωμε τόν Χριστό. Εἶναι φίλος μας, εἶναι ἀδελφός μας, εἶναι ὅ,τι καλό καί ὠραῖο. Εἶναι τό πᾶν. Ἀλλά εἶναι φίλος καί τό φωνάζει: Σᾶς ἔχω φίλους, βρέ, δέν τό καταλαβαίνει; Εἴμαστε ἀδελφία. Βρέ ἐγώ δέν εἶμαι, δέν βαστάω τήν κόλαση στό χέρι, δέν σᾶς φοβερίζω, σᾶς ἀγαπῶ. Σᾶς θέλω νά καίρεσθε μαζί μου τή ζωή. Κατάλαβες; Ἔτσι εἶναι ὁ Χριστός».

4. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Λόγος εἰς τόν μακάριον Βαβύλαν καί κατά Ἑλλήνων*, ΕΠΕ 34, 426: «... οὐδέ γάρ θέμις Χριστιανοῖς ἀνάγκη καί βία καταστρέφειν τήν πλάνην, ἀλλά καί πειθοῖ καί λόγῳ καί προσορνεία τήν τῶν ἀνθρώπων ἐργάζεται σωτηρίαν». Ἡ προτροπή τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς τούς ἀκροατές τοῦ πρώτου λόγου του *Κατά Ἰουδαίων* (ΕΠΕ 34: 116): «... κι ἄν ἀκόμη χρειασθεῖ νά χρησιμοποιοῦσε κάποιον ἐξαναγκασμό ἢ βία ἢ νά κακολογήσεις ἢ νά φιλονεικήσεις, κάμε τα ὅλα, ὥστε ν' ἀποσπάσεις τόν ἀδελφό σου ἀπό τήν παγίδα τοῦ διαβόλου καί νά τόν ἀπαλλάξεις ἀπό τήν συναστροφή μέ τούς χριστοκτόνους», δέν ἀναιρεῖ τήν πάγια ἀρχή του περὶ τῆς μὴ χρησιμοποίησεως βίας. Ἐρμηνεύεται ὡς ἓνα ρητορικό σχῆμα ὑπερβολῆς, προκειμένου νά πείσει τούς πιστούς νά ἀποτρέψουν τούς ἀδελφούς τους Χριστιανούς ἀπό τήν συμμετοχή τους σέ ἰουδαϊκές λατρευτικές τακτικές. Πέρα ἀπό τήν πληθώρα χρυσοστόμιων χωρίων ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας ἀποδοχῆς τῆς εὐαγγελικῆς μαρτυρίας, εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι πρὶν καί μετὰ ἀπό τό προαναφερθέν κείμενο ὁ Χρυσόστομος ἐπαναλαμβάνει γιά τόν ἑαυτό του δύο φορές ὅτι «προτιμῶ πολύ περισσότερο νά χάσω τό κεφάλι μου, παρά ν' ἀδιαφορήσω, ἄν δῶ κάποιον, πού ὑποφέρει ἀπό τήν ἀσθένεια αὐτή». (ΕΠΕ 34, 116-18)

5. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τήν Α' πρὸς Τιμόθεον Ὁμιλία ιστ'*, ΕΠΕ 23, 410-412.

«ποιός εἶσαι, τί ὑπηρετεῖς, ἀπό ποιόν πῆρες τήν διακονία, καί γιατί ἀπό τούς πολλούς ἐσένα διάλεξε ὁ Θεός. Ἔχεις γίνει ὑπρέτης τοῦ καλοῦ Θεοῦ καί οἰκονόμος τῶν συνδούλων σου»⁶, ὑπενθυμίζοντάς μας τό ἀποστολικό λόγο: «Ὁ καθένας σας, λοιπόν, σάν καλός οἰκονόμος (διαχειριστής) τῆς θείας χάριτος, ἄς χρησιμοποιεῖ τό χάρισμά του γιά νά ὑπηρετεῖ τούς ἄλλους» (Α΄ Πέτρ. 4,10). Ὁ ἀγαπημένος του ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν Παῦλος, μᾶς λέει ὁ Χρυσόστομος, ἐφαρμόζει τήν ἀρχή τῆς ἰσοτιμίας γιατί: «Φροντίζει ἐξ ἴσου καί γιά μεγάλους καί γιά μικρούς. Καί τούς γνωρίζει ὅλους. Καί δέν περιφρονεῖ κανέναν. Δείχνει τό ἴδιο ἐνδιαφέρον γιά τόν καθένα καί τήν ἴδια τιμὴ πρὸς ὅλους»⁷. Τήν ἀρχή τῆς χριστιανικῆς ἰσοτιμίας ἔχει ὡς θεολογικό ὑπόβαθρο καί ὁ Χρυσόστομος, καί αὐτὴ ἡ ἀρχὴ εἶναι ἡ αἰτία τῶν ὧσων πράττει καί διδάσκει. Τήν ἰσοτιμία, μάλιστα, τήν βλέπει στήν πιό ἱερή στιγμή τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, πού εἶναι ἀσφαλῶς ἡ τέλεση τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, καί συγκεκριμένα, στήν μετάδοση τῶν Τιμίων Δώρων. Μ' ἄλλα λόγια χρησιμοποιεῖ τό παράδειγμα τῆς ἰσοτιμίας συμμετοχῆς ὄλων στήν θεία Εὐχαριστία γιά νά ἀποδείξει πῶς ὅλα εἶναι κοινά μεταξύ τοῦ ποιμένου καί τῶν ποιμνινομένων, μέ μόνη ἐξαίρεση τίς φροντίδες, τούς κόπους, τίς μέριμνες καί τούς πόνους γιά τό ποιμνιο: «Ὅλα σέ μᾶς καί σέ σᾶς εἶναι ἴσα, κι αὐτά τά μέγιστα ἀγαθά. Δέν μετέχουμε στήν ἱερή τράπεζα ἐγώ μέ περισσότερη ἀφθονία, ἐνῶ ἐσεῖς μέ λιγότερη, ἀλλ' ὁ καθένας ἐξ ἴσου πλησιάζει σ' αὐτήν... Δέν μετέχω ἐγώ (ὡς λειτουργός τῆς Ἐκκλησίας) ἄλλου δεῖπνου μέ τόν Ἀμνό, καί ἄλλου ἐσεῖς, ἀλλά τοῦ αὐτοῦ μετέχουμε ὅλοι. Τό ἴδιο βάπτισμα ἔχουμε ὁ καθένας, ἀξιωθήκαμε τοῦ αὐτοῦ ἀγίου Πνεύματος, τρέχουμε ὁ καθένας μας πρὸς τήν ἴδια βασιλεία, ἀδέλφια ὅμοια εἴμαστε τοῦ Χριστοῦ, ὅλα σέ μᾶς εἶναι κοινά. Ποῦ εἶναι, λοιπόν, τό περισσότερο τοῦ δικοῦ μου; Στίς φροντίδες, στοὺς κόπους, στίς μέριμνες, στοὺς πόνους γιά σᾶς»⁸. Ἀντιχριστιανικές συμπεριφορές

κάνουν τόν ἱερό Πατέρα νά ἀναρωτιέται: «Πόσοι ὄχι μόνο περιφρόνησαν τίς εἰκόνες τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί τίς καταπάτησαν; Ὅταν τόν ἄλλον τόν πνίγεις, ὅταν τόν εὐτελίζεις (ξεγνυμῶνεις), ὅταν τόν κακοποιεῖς (τόν σύρεις στά δικαστήρια), τότε τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καταπατεῖς»⁹.

Γιά ὅσους χρησιμοποίησαν τήν διάδοση τοῦ Εὐαγγελίου γιά πολιτικούς καί ἐπεκτατικούς - ἀποικιοκρατικούς σκοπούς καί ἐκμεταλεύτηκαν τούς ἀνθρώπους τῆς διακονίας τους, ὁ Χρυσόστομος λέει τά ἑξῆς, πού εἶναι τόσο ἐπίκαιρα μέχρι σήμερα: «Καί τά χρήματα καί τά σώματά σας καί τήν ἐλευθερία σας τούς τά παραδώσατε. Τό σπουδαιότερο φυσικά ἀπό ὅσα παίρνουν, εἶναι ἡ ἐλευθερία σας. Δέν παίρνουν μόνο τήν περιουσία σας, ἀλλά γίνονται κύριοι καί τοῦ ἑαυτοῦ σας»¹⁰.

Ἀπό τ' ἀνωτέρω καθίσταται, νομίζουμε, ἀπολύτως σαφές ὅτι θά πρέπει ὁ ἀπόστολος τῆς Ἐκκλησίας τόν κάθε ὑποψήφιο γιά κατήχηση, ἀλλά καί τόν κάθε νεοφώτιστο καί πιστό νά τόν δέχεται καί νά τόν θεωρεῖ ὡς πνευματικό του παιδί καί νά μὴν κάνει ποτέ διακρίσεις· νά ἐπιδεικνύει στοργική ἀγάπη καί μέριμνα ἀπό τόν πρῶτο μέχρι τόν τελευταῖο πολίτη τῆς χώρας τῆς διακονίας του.

Ὁ ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἀναμενόμενο ὅτι θά ἔρθει πολλές φορές ἀντιμέτωπος μέ παραβατικές συμπεριφορές τῶν προσπλύτων, ὅπως π.χ. ὁ Παῦλος στήν Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου. Πῶς θά ἀντιμετωπίσει τούς παραβάτες; Ἄς δοῦμε πῶς ὁ Χρυσόστομος, ὡς ἄνθρωπος τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας, συμβουλεύει μέ ἀπαράμιλλο τρόπο τόν ποιμένα: «... νά καταφεύγεις συνεχῶς στήν ἀγάπη, γιά νά μετριάξεις τήν φορτικότητα τῶν λόγων καί νά δίνεις σ' αὐτόν τήν ἐξουσία γιά τήν ἀπόφαση καί νά λές ὅτι, ἐγώ μὲν αὐτά προτρέπω καί συμβουλεύω, τό νά πεισεῖ ὅμως εἶναι στήν δική του προαίρεση καί ἐξουσία· δέν σέ ἐξαναγκάζω δηλαδή, οὔτε χρησιμοποιοῦ τήν βία, ἀλλά ἀφήνω τό πᾶν στήν δική σου κρίση»¹¹.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἐμφορούμενος ἀπό τίς

6. Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, *Ἱερά Παράλληλα*, 5, 9, PG 95, 1496.

7. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τήν πρὸς Ἑβραίους, Ὁμιλία ι'*, ΕΠΕ 24. Ἰωάννου, 460.

8. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τήν Β' πρὸς Θεσσαλονικεῖς, Ὁμιλία δ'*, ΕΠΕ 23, 86.

9. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τούς Ἀνδριάντας, Εἰς τήν ἀποδημίαν τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ, Ὁμιλία γ'*, ΕΠΕ, 32, 48.

10. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τήν Β' πρὸς Κορινθίους, Ὁμιλία κδ'*, ΕΠΕ 19, 622.

11. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τήν Α' πρὸς Κορινθίους, Ὁμιλία μδ'*, ΕΠΕ 18^ο, 764.

ὡς ἄνω ἀρχές, ἔδωσε τὴν δυνατότητα στοὺς διαφόρους λαοὺς νὰ καλλιεργήσουν, μέσα στοῦ οἰκουμενικό πνεῦμα τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸν δικό τους πολιτισμὸ καὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν ὡς αὐτόνομες ὀντότητες, σεβόμενος τὴν ἐθνικὴ καὶ πολιτιστικὴ τους ταυτότητα¹². Μὲ τὴν κενωτικὴ πράξη καὶ τὴν διδαχὴ του διδάσκει ὅλους τοὺς ἐργάτες τοῦ Εὐαγγελίου ὅτι, ὅπως ὁ Χριστὸς «ἐσκῆνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰω. 1,14) καὶ προσέλαβε ὀλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη φύση, κατὰ παρόμοιο τρόπο καὶ ὁ κάθε διάκονος τοῦ Εὐαγγελίου πρέπει μὲ σεβασμὸ καὶ ἀγάπη νὰ προσλαμβάνει ὅ,τι καλὸ καὶ ἀληθές ὑπάρχει σὲ κάθε ἀνθρώπο ἀδιακρίτως, γιὰ νὰ τὰ ἐξαγιάσει καὶ ἐνσωματώσει στοῦ μυστικὸ Σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους τοῦ Εὐαγγελίου ἢ στάση τῶν διακόνων τῆς Ἐκκλησίας θὰ πρέπει νὰ εἶναι, κατὰ τὸν ἱερό Χρυσόστομο, πάντοτε στάση εἰλικρινοῦς ἀγάπης καὶ ποτὲ ἐχθρότητας καὶ ἀντιπαλότητας. Διαχρονικὸ ὑπόδειγμα ὄλων ἢ στάση τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, πού ὄχι μὲ κοσμικά, ἀλλὰ πάντοτε μὲ πνευματικὰ μόνον ὄπλα κατόρθωναν θαυμαστά ἀποτελέσματα: «Τὸ πιὸ ἀξιοθαύμαστο βεβαίως εἶναι τὸ ὅτι (οἱ ἀπόστολοι) δὲν φόνευαν τοὺς ἀντιπάλους τους, ἀλλὰ μετέβαλλαν τίς διαθέσεις τους καὶ ἄλλαζαν τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τους... πῆραν ἀνθρώπους πού ἔμοιαζαν μὲ δαίμονες καὶ τοὺς ἔκαναν ἰσάξιους ἀγγέλων»¹³.

Ἀπόδειξη σεβασμοῦ καὶ τιμῆς πρὸς τοὺς γηγενεῖς εἶναι, μεταξύ ἄλλων, καὶ ἡ ἀνάθεση πρωτοβουλιῶν προκειμένου νὰ ἀναλάβουν, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, τὴν εὐθύνη τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τους. Ὁ Χρυσόστομος π.χ. ἕνα μεγάλο μέρος εὐθύνης γιὰ τὸν ἐκχριστιανισμό ἢ τὴν ἐπανένταξη στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γόθων ἀνέθεσε σὲ «ὀμογλώττους»¹⁴. Δὲν δίστασε δὲ νὰ χειροτονήσει Γόθους πρεσβυτέρους ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοπο (τὸν Οὐνίλα¹⁵) γιὰ τίς ἀνάγκες

τῆς νεοφύτου ἐν Γοθίᾳ Ἐκκλησίας. Τὸ ἴδιο ἔπραξε, καθὼς μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἱερός Φῶτιος, καὶ γιὰ τὸν ἐκχριστιανισμό τῶν Κελτῶν¹⁶.

Τὸ θέμα αὐτὸ δὲν εἶναι τόσο ἀπλό ὅσο ἐκ πρώτης ὄψεως, ἴσως, φαίνεται. Ἡ πνευματικὴ ὠρίμανση τῶν νεοφωτίστων, ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ γίνουν κληρικοί καὶ νὰ ἀναλάβουν διακονίες πνευματικῆς εὐθύνης, δὲν γίνεται αὐτομάτως, ἐκτός βεβαίως φωτεινῶν ἐξαιρέσεων, ὅπως π.χ. τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου Μεδιολάνων (339 ἢ 340 – 4 Ἀπριλίου 397), ὁ ὁποῖος σὲ διάστημα μιᾶς ἐβδομάδος, μὲ «ἀθρόα» χειροτονία, ἀπὸ νεοφώτιστος χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος καὶ τοποθετήθηκε ἐπὶ τὴν λυχνία τῆς Ἐκκλησίας τῆς παροικούσης στὰ Μεδιόλανα. Εἶναι, νομίζω, πολὺ διαφωτιστικὰ γιὰ τὸ θέμα μας τὰ ὅσα ἀναφέρει ὁ ἱερός Χρυσόστομος στοὺς *Περὶ Ἰερωσύνης* λόγους του, ἀπολογούμενος γιὰ τὴν ἀρνήθηκα νὰ λάβει τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης. Ἐάν δεχόμενοι τὴν χειροτονία μου λέει «θὰ ἀναγκαζόμουν νὰ κάνω πολλὰ λάθη λόγω τῆς νεότητος καὶ τῆς ἀπειρίας μου»¹⁷. Στὴν συνέχεια διερωτᾶται: «Ποιὸς δὲν θὰ ἔλεγε ἀνέθεσαν σὲ ἀνόπτα παιδιὰ ὑπηρεσία τόσο θαυμαστή καὶ ὑψηλὴ, κατέστρεψαν τὸ ποιμνιο τοῦ Θεοῦ, γελαιοποίησαν τὴν χριστιανικὴ Ἐκκλησία». Καὶ καταλήγει στοῦ ἐξῆς συμπέρασμα ἀναφορικῶς μὲ τοὺς νεοφώτιστους: «... δὲν πρέπει νὰ κρίνεται ἢ σύννεση ἀπὸ τὴν ἡλικία, οὔτε νὰ ἀξιολογεῖται ὁ γέροντας ἀπὸ τὰ ἄσπρα μαλλιά, οὔτε νὰ ἐμποδίζονται ὄλοι οἱ νέοι ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη. Νὰ ἐμποδίζονται μόνον οἱ νεοφώτιστοι· ὑπάρχει δὲ μεγάλη διαφορά μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν τάξεων»¹⁸.

ἐκεῖνος, ὃν ἐχειροτόνησα καὶ ἔπεμψα εἰς Γοθίαν, πολλὰ καὶ μεγάλα κατορθώσας ἐκοιμήθη».

16. Βλ. Μ. Φωτίου, *Μυριόβιβλος*, 96, PG 103, 348: «Καὶ τὸν Κελτικὸν δὲ ὄμιλον ἀρειανίζοντα, ὀμογλώσσους χειροτονίας, μετέστρεψεν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν».

17. Στὴν ὀμιλία τοῦ «Ὅτε πρεσβύτερος προεχειρίσθη» (ΕΠΕ 28:10), λέει γιὰ τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ὅτι εἶναι «μειρακίσκος εὐτελής καὶ ἀπερριμμένος».

18. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Περὶ ἱερωσύνης*, Λόγος β', ΕΠΕ 28, 114. Ἡ ἀποψη αὐτῆ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου συμφωνεῖ μὲ τὴν συμβουλή τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὸν Τιμόθεο «νὰ μὴ βιάζεται νὰ χειροτονεῖ κανέναν» (Α' Τιμ. 5, 22) καὶ ἰδιαίτερως νὰ μὴ χειροτονεῖ «νεόφυτο (=νεοφώτιστο), γιὰ νὰ μὴν τὸ πάρει ἀπάνω του καὶ καταδικαστεῖ, ὅπως ὁ διάβολος». (Α' Τιμ. 3,6).

12. Βλ. Γεωργίου Θεοδωροῦδη, «Τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Βασικὰ γνωρίσματα», *Κληρονομία*, τ. 25, τεύχη α' -β', Ἰούνιος-Δεκέμβριος 1993, 176-77.

13. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Ὀμιλία Αγ'*, ΕΠΕ 10, 438.

14. Βλ. Θεοδωρῆτου Κύρου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 5, 30, PG 82, 1257.

15. Βλ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ἐπιστολὴ ἰδ'*, *Πρὸς Ὀλυμπιάδα*, PG 52, 618: «... ὁ Οὐνίλας ὁ ἐπίσκοπος, ὁ θαυμάσιος

Ὁ χρόνος ἀπό τήν βάπτισιν ἑνός γηγενοῦς μέχρι τήν ἀνάληψιν πρωτοβουλιῶν δέν εἶναι ποτέ προβλέψιμος. Χρειάζεται πολύ μεγάλη σύνεση στήν ἀνάθεσιν εὐθυνῶν, γιά νά μήν προκληθοῦν δυσάρεστες καταστάσεις, οἱ ὁποῖες δέν θά ἀφοροῦν σέ ὑλικά πράγματα, ἀλλά στήν ἄκτιστη ἐπί γῆς Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, τήν Ὅποία ὁ Ἰδιος ἔκτισε «καί τήν ἔκανε δική Του μέ τό αἷμα Του» (Πρ. 20,28). Ὅπως σ' ἕνα παιδί δέν παραχωρεῖς ποτέ τό τιμόνι ἑνός αὐτοκινήτου ἢ τό πηδάλιο ἑνός πλοίου, οὔτε τό τοποθετεῖς στό πιλοτήριο γιά τήν πλοήγησιν ἑνός ἀεροσκάφους, γιατί θά προξενήσεις μεγάλο κακό στό ἴδιο καί σέ ὄλους τούς συνεπιβάτες του, ἔτσι τό πηδάλιο τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας δέν τό παραχωρεῖς εὐκολά σέ ἕναν ἄπειρο νεοφώτιστο. Αὐτό ἀσφαλῶς δέν σημαίνει καθιέρωση ἰσόβιας καταδίκης τῶν Ὁρθοδόξων γηγενῶν σέ ἀπραξία. Ἀντίθετα μέ πολλή προσευχή καί προσοχή θά πρέπει, μέ μοναδικό πάντα κριτήριο τό συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, νά παραδίδεται σιγά σιγά ἡ σκυτάλη, δηλαδή ἡ μεταβίβαση εὐθυνῶν, σέ ὄσους μποροῦν ἀνάλογα μέ τίς δυνατότητές τους, ὡς προετοιμασία γιά κάτι περισσότερο καί μεγαλύτερο στό μέλλον. Ὁ Χρυσόστομος λέει χαρακτηριστικά: «Οἰκονόμους ὀνόμασε ὁ ἀπόστολος Παῦλος τούς διδασκάλους τοῦ Εὐαγγελίου, γιά νά δείξει, ὅτι τό ἔργο αὐτό δέν πρέπει νά τό ἀναθέτει κανεῖς σέ ὄλους, παρά σέ ὄσους πρέπει καί εἶναι ἄξιοι νά εἶναι οἰκονόμοι»¹⁹. Ὁ ὑπεύθυνος τοῦ ἀποστολικοῦ κλιμακίου θά πρέπει νά κινεῖται «προδρομικά». Νά προετοιμάζει, δηλαδή, παιδαγωγικά τούς διαδόχους του καί νά ἔχει τό μεγαλεῖο τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ὥστε ἀπό τά πρώτα σημάδια ὠρίμανσης τοῦ ἐκπαιδευόμενου γηγενοῦς νά μπορεῖ νά ἀναφωνεῖ μέ πνευματική εὐφροσύνη καί δοξολογική ταπείνωση τό προδρομικό λόγο: «Εκεῖνου τό ἔργο πρέπει νά μεγαλώνει καί τό δικό μου νά μικραίνει» (Ιω. 3,30). Νά γνωρίζει τόν κατάλληλο καιρό πού θά παραχωρήσει τό προβάδισμα σέ ὄσους εἶναι ἱκανοί νά ὀδηγήσουν τήν κιβωτό τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας σέ εὐδίο (ἀπάνεμο) λιμένα, γιά νά ἀποφραχθοῦν, τυχόν, ναυάγια. Καί ἀσφαλῶς ὁ διάκονος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς πιστός οἰκονόμος τοῦ Θε-

19. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τήν Α΄ πρὸς Κορινθίους*, Ὁμιλία 1΄, ΕΠΕ 18, 272.

οῦ, θά ἔχει πάντοτε κατά νοῦν ὅτι ὅλα ἀνήκουν σ' Αὐτόν πού τοῦ ἀνέθεσε τήν διακονία. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος διευκρινίζει ὅτι: «Οἰκονόμου ἔργο εἶναι νά διοικεῖ καλῶς ὅσα τοῦ ἐμπιστεύθηκαν· δέν πρέπει νά λέει ὅτι εἶναι δικά του ὅσα ἀνήκουν στόν Κύριό του, ἀλλ' ἀντιθέτως νά λέει ὅτι τά δικά του ἀνήκουν στόν Κύριό του»²⁰.

Ἐνα ἀπό τά πρώτα οὐσιαστικῆς σημασίας γιά τήν ζωή τῆς κάθε τοπικῆς Ἐκκλησίας ἔργα, στά ὁποῖα θά μποροῦν νά ἀναλαμβάνουν διακονία οἱ γηγενεῖς εἶναι ἡ *μετάφραση τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καί τῶν λειτουργικῶν καί πατερικῶν κειμένων στήν γλῶσσα τους, ὑπό τήν ἐπίβλεψη, ὅσο χρειαστεῖ, τῶν ἐμπείρων μελῶν τῆς μεταφραστικῆς ομάδας*.

Ἡ μετάφραση τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῶν λειτουργικῶν κειμένων εἶναι ἕνας πραγματικός ἄθλος. Εἶναι ἕνα ἀληθινό ἀγώνισμα, τό ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου δέν εἶναι ποτέ δεδομένο. Αὐτό φαίνεται καί ἀπό τό γεγονός ὅτι τήν πρώτη μετάφραση ἑνός βιβλικοῦ ἢ λειτουργικοῦ κειμένου ἀκολουθοῦν πολλές ἄλλες, μέ στόχο πάντα τήν καλύτερη καί ἀκριβέστερη ἀπόδοση τοῦ νοήματός του. Παρόλα αὐτά δέν πρέπει ἐπ' οὐδενί λόγῳ νά ἐγκαταλείπεται ἡ μεταφραστική προσπάθεια ἀπό λόγους τελειομανίας καί ἀπ' τόν φόβο πιθανῆς ἀποτυχίας. Κάποιος πρέπει νά ξεκινήσει τό δύσκολο αὐτό ἐγχείρημα καί νά εἶναι ἔτοιμος νά ἀποδεχθεῖ μέ ταπείνωση τά ἀρνητικά ἀποτελέσματα καί σχόλια τῆς προσπάθειάς του. Παράλληλα ὅμως πρέπει νά δίδεται ἰδιαίτερη μέριμνα καί φροντίδα ὥστε ταλαντοῦχοι γηγενεῖς νά σπουδάζουν μέ ἐπιμέλεια τήν γλῶσσα στήν ὁποία εἶναι γραμμένα πρωτοτύπως τά βιβλικά καί λειτουργικά κείμενα. Ἐτσι θά εἶναι σέ θέση νά ἀντιμετωπίσουν ἐπιτυχῶς τά ποικίλα καί σύνθετα προβλήματα, καί μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου νά φθάσουν, ὅσο εἶναι δυνατόν, στήν οὐσία τοῦ λόγου τῶν κειμένων. Ἀξίζει κάθε θυσία γιά τό θέμα αὐτό, γιατί θά εἶναι ἡ καλύτερη ἐπένδυση γιά τό μέλλον τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι λίαν χαρακτηριστικό ὅτι ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀναφέρει ὡς μία ἀπό τίς δύο αἰτίες, γιά τήν ὁποία ἡ Παλαιά Διαθήκη εἶναι πιό δύσκολη ἀπό τήν Καινή, τήν μετάφρασή της ἀπό τήν ἑβραϊκή στήν

20. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τήν Α΄ πρὸς Κορινθίους*, Ὁμιλία 1΄, ΕΠΕ 18, 272.

έλληνική, παρά τό γεγονός ότι ή μετάφραση τών Ο΄ θεωρείται ή σπουδαιότερη από τίς πρώτες μεταφράσεις τής Π. Διαθήκης: «Δέν έχουμε τήν Παλαιά Διαθήκη, στήν δική μας γλώσσα, αλλά σ΄ άλλη γλώσσα έχει γραφεί, καί σ΄ άλλη τήν έχουμε νά τήν διαβάζουμε έμείς.

Γιατί από τήν αρχή γράφτηκε στήν έβραϊκή γλώσσα, έμείς όμως τήν παραλάβαμε στήν έλληνική. Όταν όμως μία γλώσσα μεταφραστεί σ΄ άλλη, έχει πολλές δυσκολίες. Καί γνωρίζουν καλά, όσοι ξέρουν πολλές γλώσσες, ότι δέν είναι δυνατόν νά μεταφέρουν οί μεταφραστες όλη τήν σαφήνεια τής γλώσσας, πού από τήν φύση της έχει, σ΄ άλλη γλώσσα. Αυτό λοιπόν έγινε ή αίτία τής δυσκολίας τής Παλαιάς Διαθήκης»²¹.

Παρόλο τό κόστος καί τό ρίσκο πού έχει τό μεταφραστικό έργο δέν πρέπει ποτέ νά λησμονείται ότι ή χρήση τής τοπικής γλώσσας κάθε λαού στήν θεία λατρεία καί στό κήρυγμα τής νεόφυτης Έκκλησίας του, από τήν πρώτη μέρα τής ίδρύσεώς της, είναι άπολύτως άναγκαία καί άδιαμφισβήτη άποστολική πράξη για τήν σάρκωση του λόγου τής Έκκλησίας. Αυτή είναι ή θεοδίδακτη τακτική από τό πρώτο κήρυγμα τής Έκκλησίας κατά τήν Πεντηκοστή, όταν όλοι «ήσαν κατάπληκτοι, γιατί ό καθένας τους άκουγε τούς άποστόλους νά μιλάνε στήν δική του γλώσσα» (Πρ. 2,6).

Ό ευάγγελιστής Λουκάς μās διασώζει τήν έξής πολύ ένδιαφέρουσα πληροφορία για τήν αξία πού έχει νά άκούει κάποιος στήν γλώσσα του αυτά πού λέει ό όμιλητής. Κατά τήν άπολογία του Παύλου μετά τήν σύλληψη του στα Έεροσόλυμα, τό άγριέμένο πλήθος ζητούσε από τόν διοικητή του ρωμαϊκού στρατοπέδου τόν θάνατο του Παύλου. Όταν ό Παύλος έκανε νόημα μέ τό χέρι του καί κατάλαβαν ότι θέλει νά τούς μιλήσει τότε σταμάτησε ό θόρυβος καί έγινε άρκετή ήσυχία. Μάλιστα, «όταν άκουσαν ότι τούς μιλούσε στήν έβραϊκή γλώσσα, έκαναν ακόμα πιό πολλή ήσυχία» (Πρ. 22,2). «Βλέπεις», σχολιάζει ό ιερός Χρυσόστομος, «πώς τούς μαλάκωσε τήν καρδιά ή όμοιότητα τής γλώσσας; Διότι έτρε-

21. Ίωάννου Χρυσοστόμου, Έπι εις τήν άσάφειαν τής Παλαιάς Διαθήκης..., Όμιλία β΄, ΕΠΕ, 1 344.

φαν κάποιος σεβασμό προς τήν γλώσσα εκείνη»²².

Αυτή τήν άποστολοπαράδοτη πράξη άκολούθησε καί άκολουθεί τό Οίκουμενικό Πατριαρχείο από τήν έποχή του ευάγγελισμού τών Σλάβων, τών Ρώσων καί τών Βουλγάρων υπό τών αδελφών Θεσσαλονικέων Κυρίλλου καί Μεθοδίου καί τών μαθητών τους μέχρι σήμερα κατά τήν εξαγγελία του Ευαγγελίου. Ήδη συμπληρώθηκαν 1153 χρόνια (868-2021) από τήν χρήση τής σλαβικής γλώσσας στήν λατρεία τών σλαβοφώνων. Είναι άξιο μεγάλης προσοχής ότι ένω οί άπεσταλμένοι τής Δυτικής Έκκλησίας στίς νεοσύστατες Έκκλησίες πού ίδρυσαν καθιέρωναν συστηματικά τήν λατινική γλώσσα στήν λατρεία, τό οίκουμενικό καί άνεκτικό πνεύμα του Μ. Φωτίου (περί τό 820-6 Φεβ. 891), μέ τήν έπιπόηση τής σλαβονικής (κυριλικής) γραφής καί τήν καθιέρωσή της στήν λατρεία, καί όχι τής έλληνικής, συνέβαλε τά μέγιστα στήν πνευματική χειραφέτηση, έθνική ένότητα καί πολιτιστική ανάπτυξη τών Σλάβων²³. Σκοπός τής βυζαντινής άποστολής προς τούς Σλάβους δέν ήταν νά τούς ξεελληνίσει. Αντίθετα ή Δυτική Έκκλησία προσπάθησε, πολλές φορές μέ τήν βία νά τούς έκλατινίσει. Η άγάπη τών Σλάβων προς τούς Βυζαντινούς καί ή διάδοση του Ευαγγελίου έγκειται μεταξύ τών άλλων καί στο γεγονός ότι οί Σλάβοι άκουσαν καί διάβασαν τό χριστιανικό κήρυγμα στήν μητρική τους γλώσσα.

Άλλά τό αυτόνοπτο τής άποστολικής αυτης παράδοσης δέν είναι σήμερα, δυστυχώς, από όλους αυτόνοπτο. «Γνωρίζουμε ότι ή Έκκλησία δέ βρισκόταν πάντοτε καί σε κάθε τόπο σε συμφωνία μέ αυτην τήν άποκαλυμμένη αλήθεια. Άκόμα καί σήμερα ή γλώσσα είναι συχνά σημαντικό εμπόδιο στο νά άκούσει κανείς καί νά κατανοήσει τό Ευαγγέλιο. Μερικές μάλιστα φορές ή έπίσημη Έκκλησία έπιμένει

22. Ίωάννου Χρυσοστόμου, Εις τάς Πράξεις, Όμιλία μζ΄, ΕΠΕ 16Β, 60.

23. Αντίθετες άπόψεις για τόν έκχριστιανισμό τών Ρώσων καί τών Σλάβων μέ τήν χρήση τής σλαβονικής καί όχι τής έλληνικής γλώσσας, αλλά καί τής μη διάδοσης του ελληνικού πολιτισμού, βλ. στο άρθρο του καθηγητου πρωτοπρ. Δημητρίου Κωνσταντέλου «Ό έκχριστιανισμός τών Ρώσων καί τό λάθος τών Έλλήνων» (άνάτυπο εκ του περιοδικου «Κοινωνικές Τομές», 1-4, Αθήνα 1989), όπου καί ή σχετική βιβλιογραφία.

νά διακηρύσσει τό χαρμόσυνο μήνυμα σέ γλώσσα, ἢ ὁποία εἶναι ξένη καί ἄγνωστη στους ἀκροατές. Κι αὐτό βρίσκεται σέ ἄμεση καί ἐσκεμμένη ἀντίθεση πρὸς τό πνεῦμα τῆς Πεντηκοστῆς»²⁴.

Τό μεταφραστικό ἔργο εἶναι, ὡς γνωστόν, κεφαλαιώδους σημασίας γιά τὴν ἐξαγγελία τῆς Ὁρθόδοξης μαρτυρίας σέ μιά νεόφυτη Ἐκκλησία. Ἡ πλούσια σοπρά τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, στήν ψυχὴ κάθε ἀνθρώπου καλῆς θελήσεως, ὡς Ἁγία Γραφή καί ὡς Ὑμνογραφία καί Προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ γιά τὸν εὐαγγελισμό τῶν ἀνθρώπων. Στό ἔργο αὐτό ἡ βοήθεια τῶν γηγενῶν στήν μετάφραση καί στήν ζωντανή διερμνεύει τοῦ γραπτοῦ καί προφορικοῦ κηρύγματος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀναντικατάστατη. Γιατί ὅσο καλά κι ἂν γνωρίζει ὁ μὴ γηγενῆς ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου τὴν γλώσσα τοῦ χώρου τῆς διακονίας του, πάντα θά χρειάζεται τὴν σχολαστικὴ ματιὰ καί τὴν γλωσσικὴ διαίσθηση τοῦ γηγενοῦς. Ἡ ἐξοικείωση τῶν γηγενῶν μέ τὸν λόγο τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τὴν ὁρολογία τῶν λειτουργικῶν καί πατερικῶν κειμένων, μέσῳ τῆς διακονίας τους στό μεταφραστικό ἔργο, θά εἶναι πολύτιμη ἐμπειρία, πού θά τοὺς καταστήσει, σὺν τῷ χρόνῳ, ἱκανοὺς νά ἀναλάβουν καί ἄλλου εἴδους διακονίες στήν τοπικὴ τους Ἐκκλησία, ὅπως π.χ. ὡς κληρικοί, διδάσκαλοι-κήρυκες καί κατηχητές.

Μαρτυρίες χρησιμοποίησης τῆς μητρικῆς γλώσσας τῶν πιστῶν στήν λατρεία καί στό κήρυγμα ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἔχουμε ἀπὸ τὸν ἴδιο, ἀλλὰ καί ἀπὸ ἄλλους ἐκκλησιαστικούς ἱστορικούς. Ὁ Χρυσοστόμος ἀναφέρει ὅτι, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του, ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας ἔχει φθάσει, μέ τὴν «οἰκείαν γλώτταν» τῶν ἀνθρώπων, «στὶς ἐσχατιές τῆς οἰκουμένης». Συγκρίνει μάλιστα τὴν διάδοσιν τῆς διδασκαλίας τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων μέ τὴν διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τῶν «ἀλιένων καί σκηνοποιῶν» καί ἀναφέρει μέ καύχηση τὰ ἑξῆς: «Ποῦ τὰ Πλάτωνος καί Πυθαγόρου καί τῶν ἐν Ἀθήναις; Ἐσβέσθη. Ποῦ τὰ τῶν ἀλιένων καί σκηνοποιῶν; οὐκ ἐν Ἰουδαίᾳ μόνον, ἀλλὰ καί τῇ βαρβάρων γλώττῃ, καθὼς ἠκούσατε σήμερον,

ἡλίου φανότερον διαλάμπει· καί Σκύθαι καί Θράκες καί Σαυρομάται καί Μαῦροι καί Ἰνδοὶ καί οἱ πρὸς αὐτὰς ἀπωκισμένοι τὰς ἐσχατίας τῆς οἰκουμένης, πρὸς τὴν οἰκείαν ἕκαστος μεταβαλόντες γλώτταν, τὰ εἰρημένα φιλοσοφοῦσι ταῦτα»²⁵. Οἱ Γότθοι κληρικοί, τοὺς ὁποίους ἐκπαίδευε ὁ Χρυσοστόμος γιά τίς ἀνάγκες τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου ἀνάμεσα στους ὁμοεθνεῖς τους, μάθαιναν καί τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα, γιά τό μεταφραστικό ἔργο, ἀλλὰ καί γιά νά μεταφράζουν τὰ κηρύγματα τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς τοὺς Γότθους²⁶. Ὁ ἱερός Χρυσοστόμος, μέ τό φιλελεύθερο καί οἰκουμενικὸ πνεῦμα, τό ὁποῖο τὸν διέκρινε, καί μέσα στήν Κωνσταντινούπολη ἀκόμη παραχώρησε ἕνα ναὸ γιά τὴν λειτουργικὴ ἐξυπηρέτηση τῶν Γόθων Ὁρθοδόξων μισθοφόρων, ὥστε νά λατρεύουν τὸν Θεὸ στήν γλώσσα τους. Τὸν ναὸ αὐτὸ ἐπισκεπτόταν καί ὁ ἴδιος καί κήρυξε στους Γότθους μέ τὴν βοήθεια διερμνεύει²⁷.

† Ὁ Κορέας Ἀμβρόσιος

25. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία η' *λεχθεῖσα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ Παύλου, Γόθων ἀναγνόντων, καί πρεσβυτέρου Γόθου προομιλήσαντος*, PG 63, 501.

26. Βλ. Χριστίνα Μπουλάκη-Ζήση, Ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Ρώσων, Θεσσαλονίκη 1989, 104-105.

27. Θεοδωρήτου Κύρου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, 5, 30, PG 82, 1257: «Ὁρῶν δέ καί τὸν Σκυθικὸν ὄμιλον ὑπὸ τῆς Ἀρειανικῆς θηρευθέντα σαγήνης, ἀντεμπηκνήσατο καί αὐτός, καί πόρον ἄγρας ἐξεῦρεν. Ὁμογλώττους γάρ ἐκείνοις πρεσβυτέρους, καί διακόνους, καί τοὺς τὰ θεῖα ὑπαναγινώσκοντας λόγια προβαλλόμενος, μίαν τοῦτοις ἀπένειμεν ἐκκλησίαν, καί διὰ τούτων πολλοὺς τῶν πλανωμένων ἐθήρευσεν. Αὐτὸς τε τὰ πλεῖστα ἐκεῖσε φοιτῶν διελέγετο, ἐρμηνευτῇ χρώμενος τῷ ἑκατέραν γλώσσαν ἐπισταμένῳ τινί, καί τοὺς λέγειν ἐπισταμένους τοῦτο παρεσκεύαζε δρᾶν. Ταῦτα μὲν οὖν ἔνδον ἐν τῇ πόλει διετέλει ποιῶν, καί πολλοὺς τῶν ἐξηπατημένων ἐζώγει, τῶν ἀποστολικῶν κηρυγμάτων ἐπιδεικνύς τὴν ἀλήθειαν». Βλ. S.D. Amédée Thierry, Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσοστόμος, Μεγαλομάρτυρας μετὰ τοὺς διωγμούς, Θεσσαλονίκη, Χριστιανικὴ Ἑλλάς, 2003, 371.

24. Ion Bria - Πέτρου Βασιλειάδου, Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Μαρτυρία, Ἐκκλησία-Κοινωνία-Οἰκουμένη 1, Κατερίνη: Τέρτιος, 1989, 33. Γιά τό ἴδιο θέμα στό κεφάλαιο «Βιβλικὴ καί Λειτουργικὴ Γλώσσα», ὁ.π., Ἰωάννου σελ. 47.

Νέοι δρόμοι Ίεραποστολής στήν **μετά-COVID** εποχή

Είναι άδιαμφισβήτητο γεγονός, ότι τα τελευταία χρόνια ή ανθρωπότητα βιώνει συνεχώς αλληπάλληλες δοκιμασίες, με άποκορύφωμα την πανδημία της νόσου COVID-19, πού σφυροκοπάει τον πλανήτη εδώ και δύο χρόνια, σκορπίζοντας παντού τον πόνο, τη θλίψη και τον θάνατο. Μέσα σε αυτό τό περιβάλλον, τό γήινο, τό ανθρώπινο, τό μεταπτωτικό καλεῖται και ή «νοπή ναῦς» της Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας νά κηρύξει πάση τῇ Οἰκουμένη και νά μεταδώσει τόν Χριστό και τό σωτηριῶδες μήνυμά Του σίς διψασμένες ψυχές τῶν ἀνθρώπων πού ἀναζητοῦν στήριγμα, παρηγοριά και ἐλπίδα στόν ἀγῶνα της ἐπιγείου ζωῆς τους. Αὐτός, ἄλλωστε, ὁ «εὐαγγελισμός» τῶν ἀνθρώπων ἀποτυπώνει τόν ρόλο και τόν σκοπό της Ἐκκλησίας, ή ὁποία καλεῖται μέσφ ὄλων ἡμῶν, νά μετουσιώσει σε ἀπή πραγματικότητα τίς διαχρονικές προτροπές τοῦ ἱδρυτῆ της πρὸς τούς πρώτους μαθητές και κατά συνέπεια πρὸς ὄλους ἡμῶν.

Ἀναμφίβολα βιώνουμε μία πολύ κρίσιμη, κοσμολογική θά λέγαμε ἀνακατάταξη, εὐρισκόμενοι σε μία καμπή της παγκόσμιας ἀνθρώπινης ἱστορίας καθῶς ὁ κόσμος, ὅπως τόν γνωρίζαμε πρὸ Κορονοϊοῦ, μετασχηματίζεται στήν Ψηφιακή Ἐποχή, κατά τήν ὁποία σταδιακά περιθωριοποιεῖται ὁ παράγοντας «ἄνθρωπος», δίνοντας τή θέση του στήν τεχνητή νοημοσύνη. Παράλληλα, ἐξακολουθοῦν νά ἐπισυμβαίνουν γύρω μας παγκόσμιες ἐξελίξεις, τόσο σε οἰκονομικό και κοινωνικό ἐπίπεδο (φτώχεια, πείνα, οἰκονομική ἀνέχεια), ὅσο και σε ἐπίπεδο πολιτικό (πολεμικές ἐπιχειρήσεις, ἐπαναστάσεις, συγκρούσεις και ἀναταραχές), διαζωγραφίζοντας μία συνολική καθημερινή εἰκόνα διόλου εὐοίωνη διεθνῶς, ή ὁποία ἐπιδεινώνεται ἔτι περισσότερο στά φτωχότερα και πιό ἐγκαταλελειμμένα μέρη τοῦ κόσμου. Οἱ παγκόσμιες αὐτές ἐξελίξεις και οἱ πολυεπίπεδες ἀνακατατάξεις πού λαμβάνουν χώρα οἰκουμενικά, τέμνοντας ὀριζόντια και ἄνευ διακρίσεων τήν ἀνθρωπότητα εἶναι κρίσιμες και ἀπαιτοῦν ταχεῖα ἀντιμετώπιση και λύση.

Μέσα σ' αὐτό τό ρευστό και ἀβέβαιο περιβάλλον, σ' αὐτή τή χρονική συγκυρία πού μεταλλάσσεται τό σύστημα της παγκοσμιοποίησης, ὅπως τουλάχιστον τό γνωρίσαμε ἔως σήμερα, ή Ὁρθοδοξία καλεῖται νά

μὴν κωφεύσει, ἀντιθέτως δέ νά σπεύσει σε βοήθεια πρὸς ἐπίλυση τῶν σοβαρῶν αὐτῶν προβλημάτων της ἐποχῆς μας. Θά μπορέσει ἄραγε, ἔχοντας σάν κύριο ὄπλο τόν διάλογο και τήν ἱεραποστολή ή σύγχρονη ὀρθόδοξη μαρτυρία στόν κόσμο νά βοηθήσει οὐσιαστικά τόν ἀνθρώπο στή σημερινή πραγματικότητα, μιλώντας στήν ψυχή του και ἀνταποκρινόμενη σίς μεταβαλλόμενες ἀνάγκες του;

Ἡ ἱεραποστολή ἦταν, εἶναι και θά εἶναι πάντοτε ἄρρηκτα συνδεδεμένη μέ τή ζωή της Ἐκκλησίας, καθῶς φανερώνει τήν ἴδια τήν ὑπόστασή της και τή μακραίωνη ἱστορία της. Ἄλλωστε, εἶναι παγκοίως γνωστός ὁ ἀγῶνας, ὁ μόχθος και ή μέριμνα της Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας γιά τόν τομέα της ἱεραποστολῆς. Δυστυχῶς, ὡστόσο, μερικές φορές παραμερίζεται και λησμονεῖται, κυρίως ἀπό ἐκείνους πού ζοῦν και δραστηριοποιοῦνται στόν λεγόμενο «ἀνεπτυγμένο» κόσμο, θεωρούμενη ἀτυχῶς ὡς ἓνα ἔργο ξεπερασμένο ἢ ὡς μὴ ἀναγκαῖο. Εὐτυχῶς, τουλάχιστον, εἶναι ἰσχυρή ή μερίδα ἐκείνη πού πλέον ἀντιλαμβάνεται τή σπουδαία αὐτή ἀποστολή ὡς πάρεργο, καθῶς ή συντριπτική πλειονότητα τῶν χριστιανῶν ἀφουγκράζεται τή φωνή τῶν ἀδελφῶν σε ὄλα τά μήκη και πλάτη της γῆς πού διψοῦν γιά τόν Χριστό και τό ἀναστάσιμο μήνυμά Του.

Ἐνόψει τῶν ἀνωτέρω, ἀποτελεῖ ἀδήριτη ἀνάγκη ή συνεχῆς ὑπενηθύμιση της σημασίας της ἱεραποστολῆς και ή ὑπόμνηση ὅτι αὐτή ὀφείλει νά συνιστᾶ τό κέντρο της ζωῆς κάθε χριστιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει εὐθύνη και καθῆκον γιά τή διάδοση τοῦ λόγου τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ δική Του προτροπή πρὸς τούς Ἀποστόλους ἦταν τό «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη (...)».

«Ἐπόμενοι τοῖς ἀγίοις Πατράσι» και ἡμεῖς ὀφείλουμε νά μεριμνήσουμε και νά ἐργαστοῦμε πάνω σε αὐτό τό σπουδαῖο ἔργο. Κατ' ἐπέκταση και ή βοήθεια πού προσφέρουμε σίς ἱεραποστολικές Μητροπόλεις, εἴτε οἰκονομική, εἴτε ὑλική, εἴτε και ὁποιαδήποτε ἄλλη συνεισφορά, μᾶς καθιστᾶ ἀληθινούς χριστιανούς και διαδόχους αὐτῶν τῶν ἀγίων Ἀποστόλων. Ἀντιλαμβανόμεστε, λοιπόν, πολύ καλά ὅτι τό ἔργο αὐτό εἶναι ἔργο ὄλης της Ἐκκλησίας, μιᾶς και ή ἱεραποστολή εἶναι ή ταυτότητά της και αὐτό πού τήν χαρακτηρίζει ὡς Ἐκκλησία.

Ἡ ἱεραποστολή, ὡστόσο, πρέπει νά ἐπιτελεῖται μέ

διάκριση, ταπεινοφροσύνη και σεβασμό προς την ταυτότητα και τις ιδιαιτερότητες των ανθρώπων στους οποίους απευθύνεται. Σέ καμία περίπτωση δέν πρέπει νά συγχέεται ή Ίεραποστολή μέ τόν προσηλυτισμό. Η Όρθοδοξία αποτελεί τό κατεξοχήν συνώνυμο τής ελευθερίας και μέσα σέ αυτό τό πνεύμα όφείλει νά δραστηριοποιείται και νά προσεγγίζει τούς ανθρώπους. «Ημείς έπ' ελευθερία έκλήθημεν», κατά συνέπεια όφείλουμε νά αναγνωρίζουμε και νά σεβόμαστε στόν κάθε άνθρωπο τό θείο δώρο τής ελευθερίας, προσφέροντας μέ άνιδιοτελή αγάπη στους άδελφούς και μή επιδιώκοντας τήν έξαναγκαστική ένταξή τους στους κόλπους τής Έκκλησίας, αλλά προσδοκώντας τήν ελεύθερη και συνειδητή έλευσή τους στή λογική ποιήμη του Κυρίου.

Στήν έποχή πού ζοϋμε ή ραγδαία έξέλιξη τής τεχνολογίας, και ή άποστασιοποιημένη έπικοινωνία, δυστυχώς, όδηγοϋν όλοένα και περισσότερο στήν άποξένωση των ανθρώπων, στή μείωση τής πραγματικής και φυσικής έπικοινωνίας και σχέσεως μεταξύ τους και στήν αύξηση τής άλλοτριώσεως στό βωμό τής προόδου. Μέ τήν ταυτόχρονη δέ άπομάκρυνση του ανθρώπου από τόν Θεό και τή σύγχρονη θεοποίηση των έπιτευγμάτων τής τεχνολογίας, αυτή ή κατάσταση θά έπιδεινώνεται, άπομακρύνοντάς μας τόσο από τόν Θεό-Πατέρα, όσο και από τούς συνανθρώπους-άδελφούς μας. Μία ισχυρή και πικρή γεύση αυτής τής καταστάσεως βιώσαμε δυστυχώς και πολύ πρόσφατα κατά τήν περίοδο του έγκλεισμού και τής καραντίνας, προκειμένου νά προστατευτούμε από τήν έξαρση τής πανδημίας τής COVID-19.

Όλες αυτές οί παραδοχές, αλλά και ή όλως πρόσφατη έμπειρία τής πανδημίας πρέπει νά μās ταρακουνήσουν από τόν πνευματικό λήθαργο και νά μās άφυπνίσουν. Η άφύπνιση αυτή μπορεί και πρέπει νά όδηγήσει μία νέα ίεραποστολική δραστηριότητα, αν έμείς ως χριστιανοί κατανοήσουμε και συναισθανθούμε όρθά τόν ρόλο μας ως μέλη τής Έκκλησίας του Χριστού, καθώς είναι βασικό καθήκον και ύποχρλώσή μας νά ενδιαφερόμαστε και νά μετέχουμε ενεργά στήν Ίεραποστολή, αν θέλουμε έντέλει νά είμαστε κατ' ουσίαν και όχι μόνο κατ' όνομα χριστιανοί.

* * *

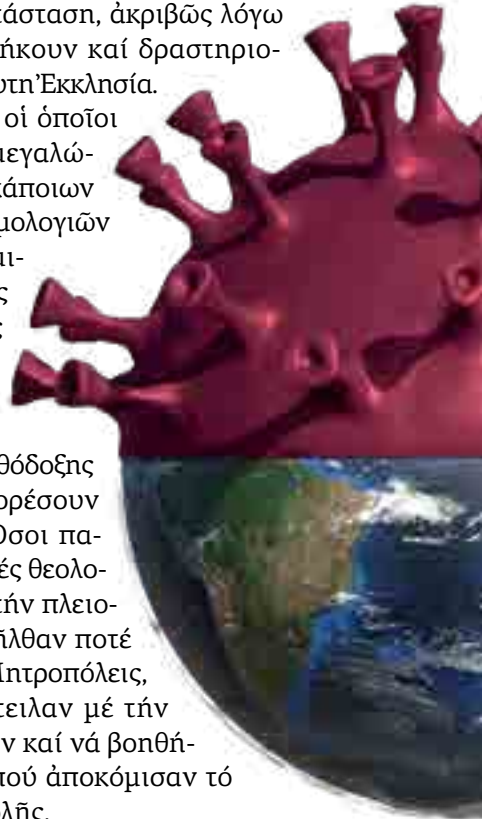
Η Όρθόδοξη Ίεραποστολή είναι μία άνοιχτή πρό-

κληση και πρόσκληση για τόν καινούργιο ψηφιακό κόσμο. Έχοντας τήν εύλογία νά βρεθώ στήν Ίεραποστολή και συγκεκριμένα στή Μητρόπολη του Καμερούν, μία Μητρόπολη μέ πλούσια δραστηριότητα και ίεραποστολικό ζήλο, έντύπωση μου προκάλεσαν τά λόγια του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Καμερούν κ. Γρηγορίου σέ μία από τις συζητήσεις μας. Ό Σεβασμιώτατος μέ πόνο ψυχής έξέφρασε τά συναισθήματά του για τό πραγματικά αξιέπαινο έργο των κληρικών, οί όποιοι όμως εύρίσκονται ακόμα σέ μία έκκλησιαστικά «νηπιακή» κατάσταση, ακριβώς λόγω του γεγονότος ότι ανήκουν και δραστηριοποιούνται σέ μία νεόφυτη Έκκλησία.

Οί κληρικοί αυτοί, οί όποιοι έχουν γεννηθεί και μεγαλώσει μέ τήν νοοτροπία κάποιων άλλων χριστιανικών όμολογιών ή ακόμη και του άνιμισμοϋ, γνωρίζουν τά τής Όρθοδόξου Έκκλησίας για κάποια έλάχιστα χρόνια και έχουν παρακολουθήσει κάποια σύντομα σεμινάρια Όρθόδοξης Θεολογίας για νά μπορέσουν νά γίνουν κληρικοί. Όσοι παρακολούθησαν σπουδές θεολογίας στό έξωτερικό, στήν πλειοψηφία τους δέν έπανήλθαν ποτέ στις ίεραποστολικές Μητροπόλεις, οί όποίες τους απέστειλαν μέ τήν έλπίδα νά έπιστρέψουν και νά βοηθήσουν μέ τις γνώσεις πού άποκόμισαν τό μέλλον τής Ίεραποστολής.

Τά λόγια και οί σκέψεις του Σεβασμιωτάτου μέ συγκλόνισαν, ενεργοποιώντας μέσα μου μία κατάσταση αυτοελέγχου και συνειδητοποίησης. Έτσι άποφάσισα νά άποτολήσω νά καταγράψω κάποιες σκέψεις μου για τήν Ίεραποστολή, έχοντας μέν από τή μία πλευρά έπίγνωση για τό έλάχιστον τής έμπειρίας μου στόν ίεραποστολικό άμπελώνα, από τήν άλλη δέ, αν και έλάχιστη, θεωρώ πως είναι ουσιαστική γιατί άποκτήθηκε στήν πρώτη γραμμή του ίεραποστολικού άγώνα.

Σέ συνδυασμό μέ τήν αγάπη μου για τό όλο έγχεί-

ρημα αισθάνομαι τήν ανάγκη νά ἐπιχειρήσω μία σημερινή προσέγγιση στήν ἱεραποστολή τῆς Μητροπόλεως Καμερούν.

Ἡ Ἱεραποστολή γενικά, ἀλλά εἰδικότερα στόν ὑπό ἐξέταση γεωγραφικό χῶρο τῆς Μητροπόλεως τοῦ Καμερούν, ἔχει νά ἀντιμετωπίσει πολλά προβλήματα, τά ὁποῖα ἂν καί θεωροῦμε γνωστά, στήν πραγματικότητα μᾶς εἶναι ἄγνωστα.

Ἐνα οὐσιαστικό πρόβλημα πού καλοῦμαστε νά ἀντιμετωπίσουμε σήμερα εἶναι τό ἱερατικό σεμινάριο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως. Τό Σεμινάριο «Ἁγ. Μᾶρκος» ἰδρύθηκε ἀπό τόν μακαριστό Μητροπολίτη Ἀκκρας κυρό Εἰρηνάιο Ταλαμβέκο, μετέπειτα Μητροπολίτη Πηλουσίου (1975-1990). Σκοπός τῆς ἰδρύσεως καί συστάσεώς του, ἦταν ὁ καταρτισμός τῶν ὑποψηφίων κληρικῶν, κατηχητῶν ἀλλά καί ἡ ἐπιμόρφωση τῶν ἤδη χειροτονημένων κληρικῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως. Ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Εἰρηνάιος εἶχε δώσει ἰδιαίτερη βαρύτητα στή διδασκαλία τῆς δογματικῆς τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας.

Τό 2005 κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ νῦν Μητροπολίτου Καμερούν κ. Γρηγορίου, τό σεμινάριο ἐπαναλειτούργησε ἀφοῦ μεταστεγάσθηκε σέ ἕναν πολυχῶρο, πού διέθετε ἡ Μητρόπολη, ὁ ὁποῖος ὀλοκληρώθηκε καί ἐξοπλίστηκε κατάλληλα, κάτω ἀπό τήν ἀεροπορική βάση τῆς πρωτεύουσας, σέ μία εὐνοημένη περιοχή. Τό Σεμινάριο υἱοθετήθηκε ἀπό τό Ὁρθόδοξο Θεολογικό Ἰνστιτούτο τοῦ Ἁγίου Σεργίου στό Παρίσι (Institut de Theologie Orthodoxe Saint Serge Paris) καί ἐνῶ μέ βάση τήν σύμβαση προβλεπόταν ἡ ἐκ περιτροπῆς διδασκαλία ἀπό καθηγητές τοῦ Ἰνστιτούτου, αὐτό δέν εὐοδώθηκε ποτέ.

Τό 2013 κατόπιν πολυχρόνιων καί πολυδάπανων δικαστικῶν ἀγῶνων, λόγῳ τῆς προβληματικῆς λειτουργίας τῆς κρατικῆς μηχανῆς καί γιά λόγους ἀνε-

ξάρτητους τῆς διοικήσεως τῆς Μητροπόλεως καί πέραν τῶν εὐθυνῶν αὐτῆς, ἡ Ἱερά Μητρόπολη ἔχασε τήν κυριότητα τοῦ κτηρίου πού στεγαζόταν τό Σεμινάριο, τό ὁποῖο κτήριο σήμερα στεγάζει τήν ἰδιωτική κατοικία τοῦ Ὑπουργοῦ Ὑγείας τῆς χώρας. Ἡ ἀπώλεια αὐτῶν τῶν κτηριακῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ Ἱερατικοῦ Θεολογικοῦ Σεμιναρίου, δημιούργησε ἕνα τεράστιο κενό στίς ποιμαντικές, ἐκπαιδευτικές δυνατότητες καί δραστηριότητες τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Ὁ Σεβασμιώτατος, ὁμως, φρόντισε καί κατάφερε νά ἀγορασθεῖ ἕνα μεγάλο κτῆμα στήν πρωτεύουσα Yaunde, κοντά στό διεθνές ἀεροδρόμιο τῆς χώρας, στό ὁποῖο κατασκευάζεται, πλέον, ἕνα σύγχρονο ἱεραποστολικό κέντρο, ἐντός τῆς πρωτεύουσας, ὅπου καί θά στεγασθεῖ, σὺν Θεῷ, καί τό νέο Ἱερατικό καί Θεολογικό Σεμινάριο τῆς Μητροπόλεως.

Ἀπό συζητήσεις καί ἀνταλλαγῆ σκέψεων μέ τόν Μητροπολίτη κ. Γρηγόριο ὀδηγηθήκαμε στήν ἰδέα, μετὰ καί τήν ἐπανάδρυση καί λειτουργία τοῦ ἱεραποστολικοῦ Σεμιναρίου, τῆς παράλληλης δημιουργίας ἑνός ψηφιακοῦ σεμιναρίου μέ τήν ἀξιοποίηση ὅλων τῶν μέσων πού μᾶς προσφέρει ἡ σύγχρονη τεχνολογία.

Τό Ἱερό Εὐαγγέλιο καί τό μήνυμα πού ἐκπέμπει, προσκαλώντας πάντα τά ἔθνη, εἶναι ἀναπόσπαστα συνδεδεμένο μέ τό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ-Λόγου, ἔχει ὁμως ὡς πρωταρχικό καί κύριο μέσο μεταδόσεώς του τόν ἀνθρώπινο λόγο. Ἡ πορεία τῆς Ἐκκλησίας μέσα στόν κόσμο δημιουργεῖ τήν ανάγκη χρήσεως μίας γλώσσας, δηλαδή ἑνός μέσου μεταδόσεως τοῦ μηνύματος τοῦ Εὐαγγελίου, στό ἐκάστοτε ἱστορικό παρόν. Αὐτό ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα ὁ λόγος περί τοῦ Εὐαγγελίου καί ἡ γλώσσα τοῦ κηρύγματος νά ἀκολουθοῦν τήν ἱστορία καί τήν ἀνθρώπινη ἐξέλιξη.

Σέ ὅποιο σημεῖο τῆς ἱστορίας κι ἂν ἐστιάσουμε, βεβαίως, τό Εὐαγγέλιο κάνει λόγο γιά τήν πίστη, τήν ἀγάπη, τήν ἐλπίδα πού θά μᾶς ὀδηγήσουν στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Φυσικά τό διαχρονικό αὐτό μήνυμα εἶναι ἀναλλοίωτο, ὡστόσο ἡ κάθε ἐποχή ἔχει τίς δικές της ἀνάγκες καί ἀπαιτήσεις, ὅσον ἀφορᾶ στίς μεθόδους καί τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἐπικοινωνεῖται στούς ἀνθρώπους αὐτό τό μήνυμα. Ἐτσι ἡ ἐποχή εἶναι αὐτή πού θά καθορίσει, ὄχι τήν οὐσία τῆς πίστεως, ἀλλά τόν τρόπο, τά μέσα καί τά μοντέλα ἐκεῖνα μέ τά ὁποῖα ὁ σύγχρονος ἱεραπόστολος θά μεταδώσει πρὸς

τά έξω τό περιεχόμενο αὐτῆς τῆς πίστεως καί σωτηρίας καί θά μπορέσει νά πραγματώσει τήν ἱερή αὐτή ἀποστολή. Ἀβίαστα, λοιπόν, καταλήγω στό συμπέρασμα πώς ὀφείλουμε νά δοῦμε τό ἱεραποστολικό ἔργο ταυτόχρονα μέ τήν χρήση τῶν ψηφιακῶν μέσων στήν ἄσκηση τῆς σύγχρονης ποιμαντικῆς.

Ἀπό ἐκεῖ καί ἔπειτα ἐξαρτᾶται ἀπό ἐμᾶς τό θέμα τῆς καταρτίσεως καί ὀργανώσεως αὐτοῦ τοῦ νέου σεμιναρίου. Μέ ἀφετηρία αὐτόν τόν προβληματισμό προκύπτουν μία σειρά ἀπό ἐρωτήματα στήν προσπάθεια καί τῆς δικῆς μας παραγωγικῆς συνεισφορᾶς στόν ἱεραποστολικό ἀμπελῶνα.

Εἰδικότερα:

1. Πῶς ὀργανώνουμε ἓνα σύγχρονο θεολογικό σεμινάριο στήν καρδιά τῆς Μαύρης Ἀφρικῆς;
2. Ποιές ἰδιαιτερότητες πρέπει νά ληφθοῦν ὑπόψη γιά ἓνα τέτοιο ἐγχείρημα;
3. Πῶς θά συμβάλει ἡ ψηφιακή τεχνολογία στήν κατάρτιση τῶν στελεχῶν τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Καμερούν, κληρικῶν καί λαϊκῶν;

Ἡ ἀπάντηση στά ἀνωτέρω ἐρωτήματα ἀπαιτεῖ κατά πρῶτον, πίστη καί καλή διάθεση γιά δουλειά καί κατά δεύτερον, χρόνο καί ἐξειδικευμένη γνώση. Θά πρέπει ὁ σχεδιασμός νά γίνει μέ μεγάλη προσοχή ἐφόσον προηγηθοῦν οἱ ἀνάλογες παρατηρήσεις, ὥστε νά δοθοῦν οἱ ἀναγκαῖες προτεραιότητες.

Τό σεμινάριο χρειάζεται νά ὀργανωθεῖ, ὥστε νά ἔχει μία νέα προοπτική καί δυναμική, ἡ ὁποία θά ἐπιτυγχάνεται στόν ὕψιστο βαθμό μέ τή συνεισφορά τῶν νέων ψηφιακῶν τεχνολογιῶν. Εἶναι ἀπαραίτητη ἡ δημιουργία μίας πλατφόρμας πού θά μᾶς δίνει τή δυνατότητα μαθημάτων καί δεδομένων πού μέχρι χθές μᾶς ἦταν ἀδιανόητα, ὅπως ἡ μελέτη τῶν φυλῶν, τῶν πολιτισμῶν τῆς Ἀφρικῆς καί ἄλλων σημαντικῶν κοινωνικῶν φαινομένων ἱστορικοῦ, ἐθνολογικοῦ, κοινωνιολογικοῦ καί θρησκευτικοῦ ἐνδιαφέροντος. Μέσα ἀπό αὐτήν τήν πλατφόρμα θά μπορέσουμε νά συστηματοποιήσουμε τίς παρατηρήσεις καί ἐμπειρίες μας μέ σκοπό τή δημιουργία μίας γηγενοῦς λειτουργικῆς καί θεολογικῆς προσεγγίσεως τοῦ γεγονότος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Στό σημεῖο αὐτό θά πρέπει νά ληφθοῦν σοβαρά ὑπόψη παράγοντες καί παράμετροι ὅπως ἡ φυλετική καί τοπική καταγωγή, πού διαμορφώνουν τή γλῶσσα,

τά ἥθη, τά ἔθιμα καί τήν εὐρύτερη κουλτούρα τῶν συμμετεχόντων στά μαθήματα τοῦ σεμιναρίου.

Ἡ ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία τῆς μητροπόλεως Καμερούν ἐκτείνεται σήμερα σέ τρία κράτη, τό Καμερούν, τό Τσαντ καί τήν Κεντροαφρικανική Δημοκρατία καθώς καί τά νησιά τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ Ἅγιος Θωμᾶς καί Πρίγκηπος, μέ ἔκταση πολύ μεγαλύτερη τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καί ἐννεαπλάσια σχεδόν τῆς Ἑλλάδας. Μόνο τό κράτος τοῦ Καμερούν ἔχει ἐπίσημα πληθυσμό περίπου 23.794.164, ὁ ὁποῖος ἐκτινάσσεται σέ πολύ παραπάνω λόγω τῆς μὴ καταγραφῆς τῶν παιδιῶν μέχρι καί τό 21ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους, τά ὁποῖα ἀποτελοῦν ὅμως τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ.

Ὁ Νότος εἶναι οἰκονομικά καί πολιτιστικά πῶ ἀνεπτυγμένος, ἐνῶ στό βόρειο τμήμα τῆς χώρας ἡ πολιτιστική διαφορά εἶναι ἐμφανής μέ πολύ δυσκολότερες συνθήκες ζωῆς καί ἰδιάζοντα προβλήματα.

Τό ἔθνος τοῦ Καμερούν συγκροτοῦν περισσότερες ἀπό 250 διαφορετικές φυλές, οἱ ὁποῖες χρησιμοποιοῦν ἀντίστοιχα πάνω ἀπό διακόσιες πενήντα γλῶσσες - διαλέκτους.

Μέ βάση αὐτό μπορούμε νά ἀντιληφθοῦμε τή δυσκολία τοῦ ἐγχειρήματος, ἄν παρατηρήσουμε σέ ἀντιδιαστολή ὅτι στήν Ἀνατολική Ἀφρική, σέ τέσσερα καί πέντε κράτη μιλοῦν τή διάλεκτο Σουαχίλι σέ διάφορες παραλλαγές της. Ἐπίσης γλῶσσες εἶναι ἡ γαλλική καί ἡ ἀγγλική κατά 92% καί 8% ἀντίστοιχα, χρησιμοποιοῦνται, ὅμως, ἀπό πολύ μικρό ποσοστό τοῦ γενικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἀντικειμενικά ἡ μετάβαση καί ἡ διαμονή στήν ὑποσαχάρια Ἀφρική εἶναι ἰδιαίτερα δύσκολη. Δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ὅτι αὐτό καθίσταται ἔτι δυσκολότερο στίς μέρες

μας λόγω τῆς πανδημίας πού ἔχει ἐνσκήψει. Αυτό ὁμως δέν πρέπει νά ἀποτελέσει αἰτία ὥστε νά στερῆσουμε ἀπό τούς ἐκεῖ ἀδελφούς μας αὐτά τά τόσο σημαντικά ἐφόδια, τά ὅποια θά εἶναι πολύ σπουδαῖα καί εὐχρηστα ἐργαλεῖα στά χέρια τους. Ὅφειλουμε λοιπόν νά ἐπιστρατεύσουμε τίς δικές μας γνώσεις καί τίς δυνατοότητες πού μᾶς δίνει πλέον ἡ προοπτική ἐξ ἀποστάσεως μαθημάτων τύπου e-learning.

Σημαντική καί καθόλα θετική εἶναι ἄλλωστε ἡ ἐμπειρία πού ἀποκομίσαμε σέ αὐτόν τόν τομέα τῆς ἐξ ἀποστάσεως ἐκπαίδευσης κατά τήν περίοδο τῆς καραντίνας.

Στή συντριπτική πλειοψηφία τῶν περιπτώσεων τό σύστημα τῆς ἠλεκτρονικῆς τάξης καί τῆς μετάδοσης τῶν μαθημάτων μέσω ἠλεκτρονικῶν προγραμμάτων, χωρίς τή φυσική παρουσία, μποροῦν νά ἀποτελέσουν τή μικρά ζύμη γιά τήν εὐδόωση τοῦ προγράμματος καί τοῦ σχεδιαζόμενου ἐγχειρήματός μας. Εἰδικά στήν τριτοβάθμια ἐκπαίδευση, ὅπου οἱ συμμετέχοντες ἦταν δεκαοκτώ ἐτῶν καί ἄνω, διαπιστώθηκε ὅτι εἶχαν τήν εὐχέρεια νά ἐξοικειωθοῦν τάχιστα μέ τή νέα πραγματικότητα καί τό σπουδαιότερο νά συνεχίσουν κανονικά τίς σπουδές χωρίς νά χάσουν τά μαθήματά τους. Βεβαίως τά συμπεράσματα πού συγκεντρώνονται θά πρέπει νά προσαρμοστοῦν καταλλήλως στίς

ἰδιαιτερότητες τοῦ Καμερούν καί στίς ἀνάγκες καί αὐξημένες ἀπαιτήσεις πού προκύπτουν ἐνδεχομένως ἀπό τή μὴ ἐξοικείωση τῶν ἰθαγενῶν μέ τά τεχνολογικά μέσα, τόν ἀναλφαβητισμό σέ κάθε ἐπίπεδο, τήν ἔλλειψη τῶν ἀπαιτούμενων μέσων καθώς καί ὁποῖων ἄλλων εἰδικῶν περιστάσεων συντρέχουν γιά τήν περίπτωση τῆς Μητροπόλεως.

Ἡ συστηματική ὀργάνωση τῆς ψηφιακῆς κατήχησης θά ἀνοίξει νέους δρόμους στήν ἱεραποστολική μας προσπάθεια. Εὐθύνη καί χρέος ὄλων

μας εἶναι νά προσφέρουμε ὁ καθένας ἀπό τό πόστο πού κατέχει, ἀπό τή θέση πού διακονεῖ καί μέ βάση τίς γνώσεις καί δεξιότητες πού τοῦ ἔχει χαρίσει ὁ πανάγαθος Θεός, στούς Ἀφρικανούς ἀδελφούς μας τό φῶς τῆς Ὁρθοδοξίας, ὥστε μέσα ἀπό τίς γνώσεις πού θά ἀποκτήσουν νά ἐργαστοῦν πλέον οἱ ἴδιοι στόν ἀμπελῶνα τῆς δικῆς τους τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐνα τελευταῖο, ἀλλά ἐξίσου βασικό ἐρώτημα, ἀποτελεῖ τό ποιός λόγος θά πρέπει νά μεταδοθεῖ μέσα ἀπό αὐτά τά νέου τύπου σεμινάρια.

Στούς προβληματισμούς πού πολλοί μποροῦν νά διατυπώσουν πάνω σέ αὐτό τό θέμα, ἔχω τήν ταπεινή γνώμη καί ἄποψη ὅτι ὁ λόγος πού θά μεταδοθεῖ μέσα ἀπό τά σύγχρονα ψηφιακά συστήματα ὀφείλει νά ἔχει τή δυναμική τῆς Ἀποκάλυψης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιατί ἡ προοπτική τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἀσχετῶς τοῦ τρόπου τῆς μεταδόσεως τοῦ μηνύματός της, εἶναι ἐσχατολογική. «Καί κηρυχθήσεται τοῦτο τό εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλη τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καί τότε ἔξει τό τέλος». (Ματθ. κδ´ 14).

Εἶναι αὐτό πού προβάλλει ὁ Κύριός μας κι αὐτό πού ὀφείλει νά εἶναι τό περιεχόμενο τοῦ ἱεραποστολικοῦ μας κηρύγματος.

Ἡ προσδοκία ὅλου αὐτοῦ τοῦ ἐγχειρήματος εἶναι, ὅτι μέσα ἀπ' αὐτό τό σεμινάριο θά βγοῦν οἱ αὐριανοί ἐργάτες τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἀγροῦ. Μόνο μέσα ἀπ' τή σωστή προετοιμασία τοῦ σεμιναρίου μία γενιά νέων κληρικῶν, κατηχητῶν καί ἱεραποστόλων θά μπορέσει νά ἀποδώσει τά ἐπιθυμητά ἐκκλησιολογικά ἀποτελέσματα, μακράν καί πέρα ἀπό δεισιδαιμονίες καί προλήψεις.

Τέλος, μέ τό ἔργο αὐτό ἐπιδιώκεται ἡ συμπαράσταση στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τοῦ Καμερούν, ἡ ὁποία θά ἔχει δύο κατευθύνσεις. Σέ ἕνα πρῶτο στάδιο νά σπάσει τό ἀπόστημα τῆς μοναξιάς τοῦ ὀρθοδόξου ἱεραποστόλου, ἐνῶ σέ ἕνα δεύτερο στάδιο νά μειωθεῖ, στόν βαθμό πού εἶναι ἐφικτό, τό ἄγχος καί ἡ ἀγωνία τοῦ ἱεραποστόλου σπορέως, προκειμένου ἀπερίσπαστος νά μεριμνᾷ καί νά φροντίζει γιά τήν καλλιέργεια τοῦ ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου.

Πρωτοπρ. π. Ἀντώνιος Μπαφαλοῦκος,
Διδάκτωρ Ἱεραποστολικῆς

Σελίδες από τό ἡμερολόγιο τῆς ἱεραποστολικῆς περιοδείας τοῦ Πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας στήν Οὐγκάντα καί τήν Τανζανία

11.10.2021 Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς κ. Θεόδωρος Β΄ ἔφθασε στήν πρωτεύουσα Καμπάλα, προκειμένου νά πραγματοποιήσει ἱεραποστολική περιοδεία στά κράτη τῆς Οὐγκάντας καί τῆς Τανζανίας, δύο ἀφρικανικές χώρες, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν κανονικό ἔδαφος τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας.

Στό ἀεροδρόμιο τόν ὑποδέχθηκαν ὁ Τοποτηρητής τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καμπάλας, Μητροπολίτης Ναϊρόμπι κ. Μακάριος, ὁ Ἐπίσκοπος Γκούλου καί Ἀνατολικῆς Οὐγκάντας κ. Σίλβεστρος, ὁ Ὑπουργός Προεδρίας κ. Thomas Tayebwa, ἐκπρόσωπος τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ Πρέσβης τῆς Δημοκρατίας τῆς Αἰγύπτου κ. Mozari Mohanad, ὁ Ὁρθόδοξος Βουλευτής κ. Theodoros Sekikubo, ἐκπρόσωποι τῶν κληρικῶν τῆς Μητροπόλεως καί πλῆθος πιστῶν.

Ὁ Πατριάρχης κατευθύνθηκε πρός τήν αἴθουσα ὑποδοχῆς τοῦ Ἀερολιμένα, ὅπου σέ δηλώσεις του στά μέσα μα-

ζικῆς ἐνημέρωσης, τά ὁποῖα σέ ζωντανή μετάδοση κάλυπταν τό γεγονός τῆς ἀφίξεώς του, εὐχαρίστησε τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τῆς Οὐγκάντας, γιά τόν σεβασμό του πρός τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἐξέφρασε τά εἰλικρινῆ αἰσθήματα τῆς χαρᾶς του, γιά τήν ἐπίσκεψη στήν πανέμορφη χώρα τῆς Οὐγκάντας.

13.10.2021 Ὁ Πατριάρχης μέ τή συνοδεία τοῦ Μητροπολίτη Ναϊρόμπι καί τοῦ Ἐπισκόπου Γκούλου, ἐπισκέφθηκε τόν Ἱερό Καθεδρικό Ναό τοῦ Ἁγίου Νικολάου Καμπάλας, ὅπου τελέστηκε ἐπίσημη Δοξολογία. Τό Ναό εἶχαν κατακλείσει οἱ κληρικοί τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καμπάλας καί πλῆθος πιστῶν.

Ἀπευθυνόμενος στά πνευματικά του παιδιά ἐξέφρασε τή χαρά του, διότι γιά ἕκτη φορά ἐπισκέπτεται τήν ἀγαπημένη του Οὐγκάντα, τήν ὁποία χαρακτήρισε μάνα καί θε-

μέλιο τῆς Ἱεραποστολῆς. Συγκινημένος, ἐπίσης, ἀναφέρθηκε στήν ἀπώλεια τοῦ μακαριστοῦ ἥδην Γέροντος Μητροπολίτη Καμπάλας καί πάσης Οὐγκάντας κυροῦ Ἰωνᾶ.

Μετά τό πέρασ τῆς Δοξολογίας καί τῶν ὁμιλιῶν, ἄπαντες ἐν πομπῇ, κατευθύνθηκαν στόν τάφο τοῦ μακαριστοῦ κυροῦ Ἰωνᾶ ὅπου ὁ Μακαριώτατος τέλεσε Τρισάγιο γιά τήν ἀνάπαυση τῆς ψυχῆς του.

Ἀκολουθῶς μετέβη στόν Ἱερό Ναό Ἁγίου Σπυρίδωνος στό Λουγκουζί, ὅπου ὁ κλῆρος τῆς περιοχῆς καί πλῆθος

μικρῶν παιδιῶν ἔτρεξαν γιά νά λάβουν τήν Πατριαρχική εὐλογία. Ἀφοῦ τελέστηκε ἡ καθιερωμένη Δοξολογία, ὁ Πατριάρχης ξεναγήθηκε στά σχολεῖα τῆς ἐνορίας. Κατόπιν, θεμελίωσε σχολεῖο στήν περιοχὴ Οὐακίσο, τό ὁποῖο ὀνόμασε «Εἰρηνναῖος Γαλανάκης», ἀφιερώνοντάς το στή μνήμη τοῦ σπουδαίου Μητροπολίτη Κισσάμου καί Σελίνου.

Τό ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας, ὁ Μακαριώτατος μετέβη τήν περιοχὴ Μόντε. Ἐπισκέφθηκε, ἀρχικά, τόν Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καί κατόπιν τήν Ἱερά Μονή τῆς Ὁσίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, ὅπου τόν ὑποδέχθηκαν ἡ ἀδελφότητα μέ πλῆθος πιστῶν.

13.10.2021 Ἐπόμενος σταθμός ἦταν ὁ Ἱερός Ναός τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος τῆς Ἱερᾶς Ἐπισκοπῆς Γκούλου στήν περιοχὴ Νσίνζε, ὅπου τελέστηκε πανηγυρική Δοξολογία. Ἀκολουθῶς κατευθύνθηκε πρὸς τόν τάφο τοῦ μακαριστοῦ πατρὸς Κυρίλλου Κασσοῦλε, πρώτου ἱερέα τῆς Ἀνατολικῆς Οὐγκάντας, ὅπου συγκινημένος τέλεσε Τρισάγιο ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς του.

Τὴν ἴδια ἡμέρα μετέβη στήν περιοχὴ Τζίντζα προκειμένου νά ἐπισκεφτεῖ τόν Ἱερό Ναό τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χρι-

στοῦ καί νά ἐπικοινωνήσει μέ τόν κλῆρο καί τό λαό τῆς περιοχῆς. Μέ τὴν εὐκαιρία τῆς εὐλογημένης παρουσίας του στήν Ἐπισκοπὴ Γκούλου, πραγματοποίησε τὴν τελετὴ θεμελιώσεως τοῦ Ἐπισκοπεῖου τῆς περιοχῆς, ἐνῶ ἀκολούθησε ἱερατικὴ σύναξη μέ τούς κληρικούς τῆς Ἀνατολικῆς Οὐγκάντας.

Ὁλοκληρώνοντας τό πρόγραμμα τῆς δευτέρας ἡμέρας τῆς περιοδείας του, ἐπισκέφθηκε τήν Ἱερά Μονή τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, πού ἀνήκει στήν Ἱερά Μητρόπολη Καμπάλας, στήν ἀνοικοδόμηση τῆς ὁποίας συνέβαλε ἔμπρακτα Ρουμᾶνος ἐφορπιστής.

Κατὰ τὴν παραμονή του στή Μονή τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, στήν περιοχὴ Κυήντι, σέ κατανυκτικὴ ἀτμόσφαιρα τέλεσε τὴν κουρὰ τῆς Μοναχῆς Θαβωρίας, τὴν ὁποία καί ὄρισε προεστῶσα τῆς

Μονῆς, εὐχόμενος ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νά τὴν στηρίξει καί νά τὴν καθοδηγεῖ.

14.10.2021 Τέλεσε τὴν Ἀκολουθία τῶν Ἐγκαινίων τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς στήν περιοχὴ Μπουσάνα Οὐγκάντας καί ἐν συνέχειᾳ προεξῆρχε τῆς Πατριαρχικῆς θείας Λειτουργίας, μέ συλλειτουργοὺς τόν Σεβ. Μητροπολίτη Ναϊρόμπι κ. Μακάριο καί τούς Θεοφ. Ἐπισκόπους Νιέρι καί Ὅρους Κένυας κ. Νεόφυτο καί Γκούλου καί Ἀνατολικῆς Οὐγκάντας κ. Σίλβεστρο. Παρόντες στή Σύναξη ἦταν καί ὁ Ἀρχιμ. π. Χρυσόστομος Κουλουργιώτης, Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Παρασκευῆς Μεγάρων Ἀττικῆς καί ὁ κλῆρος τῆς Μητροπόλεως μέ πλῆθος πιστῶν.

Ὁ Μακαριώτατος μίλησε στό ἐκκλησίασμα γιά τὴν ἱστορικὴ ἡμέρα τῶν Ἐγκαινίων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, καθὼς καί γιά τὴ σημασία τῶν τελουμένων κατ' αὐτήν. Πρὸ τῆς Ἀπολύσεως προχείρισε σέ Ἀρχιμανδρίτη τόν προεστό τῆς Μονῆς π. Πρόδρομο Λουμπέκα, ἐνῶ ἀμέσως μετὰ τόν ἐνθρόνισε ὡς πρῶτο Ἡγούμενο αὐτῆς.

Τέλος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τόν π. Χρυσόστομο Κουλουργιώτη, ἐξέφρασε τὴς εὐχαριστίες καί τὴν εὐγνωμοσύνη τοῦ Πατριαρχείου, γιά τὴ δωρεὰ τῆς Μονῆς ἐξ ὀλοκλήρου πού

προσέφερε τό μοναστήρι τοῦ π. Χρυσοστόμου, γιά τήν ἀνέγερση τῆς Μονῆς στά βάθνη τῆς Ἀφρικῆς.

15.10.2021 Ξεκινώντας τήν τέταρτη ἡμέρα τῆς ἱεραποστολικῆς περιοδείας του, ὁ Μακαριώτατος ἀναχώρησε γιά τήν πόλη Γκούλου τῆς Βόρειας Οὐγκάντας, ὅπου καί ἡ ἔδρα τῆς ὁμώνυμης Ἐπισκοπῆς.

Μετά ἀπό πολύωρο ταξίδι ἔφτασε στήν Γκούλου, ὅπου εἶχε συνάντηση μέ τόν Δήμαρχο τῆς πόλης κ. Ἄλφρεντ Ὀκόνα, στόν ὁποῖο ἐξέφρασε τήν χαρά του γιά τήν ἐξέλιξη τῆς Βόρειας Οὐγκάντας, ἐνῶ στό πρόσωπό του εὐχαρίστησε τόν Πρόεδρο τῆς χώρας γιά τήν φιλοξενία πού τοῦ παρέχει. Ἀπό τήν πλευρά του ὁ Δήμαρχος εὐχαρίστησε τόν Μακαριώτατο γιά τήν παρουσία του καί τόν διαβεβαίωσε πώς στέκεται καί θά συνεχίσει νά τό πράττει, στό πλευρό τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου.

Ἀκολούθως μετέβη στόν Ἱερό Ναό τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ὅπου ὁ κληρικός καί ὁ λαός τῆς Ἐπισκοπῆς τόν ὑποδέχθηκαν ἀναπέμποντας τήν καθιερωμένη Δοξολογία. Ἀκολούθησε ἱερατική σύναξη μέ τόν κληρικό τῆς Ἐπισκοπῆς, ὅπου ὁ Μακαριώτατος ἐνίσχυσε μέ πνευματικές νουθεσίες τούς κληρικούς, τονίζοντάς τους τή σπουδαιότητα πού ἔχει ἡ ὑπακοή καί ἡ ἀφοσίωση στήν Ἐκκλησία γιά ὅλους ἀνεξαιρέτως.

Μετά τό πέρασ τῆς συνάξεως, πραγματοποιήθηκε μία ἑορταστική ἐκδήλωση μέ τοπικούς ἀφρικανικούς χορούς καί τραγούδια ἀπό τούς πιστούς, ὡς ἀντίδωρο ἀγάπης καί σεβασμοῦ πρὸς τόν Πατριάρχη τους.

Ὁ Πατριάρχης, τέλος, ἐπισκέφθηκε τήν περιοχή Ἀκονήμπεντο, ὅπου τέλεσε τόν Ἁγιασμό τοῦ Ἱατρείου τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, ὀλοκληρώνοντας ἔτσι τήν τέταρτη ἡμέρα τῆς ἐπισκέψεώς του στήν Οὐγκάντα.

16.10.2021 Τέλεσε τή θεία Λειτουργία καί κήρυξε τόν θεῖο λόγο στόν Καθεδρικό Ναό τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, συλλειτουργούντων τοῦ Σεβασμιωτάτου Ναϊρόμπι κ. Μακαρίου καί τῶν Θεοφιλεστάτων Νιέρι καί Ὁρους Κένυας κ. Νεοφύ-

του καί Γκούλου καί Ἀνατολικῆς Οὐγκάντας κ. Σιλβέστρου.

Στή λατρευτική σύναξη παρέστησαν ὁ Βουλευτής κ. Θεόδωρος Σεκικοῦμπο καί ὁ Δήμαρχος τῆς πόλης κ. Ἄλφρεντ Ὀκόνα. Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι ὁ Πατριάρχης, ἀπευθυνόμενος πρὸς τόν Δήμαρχο, ἀνακοίνωσε τήν ἀνάληψη τῆς δαπάνης γιά τήν δημιουργία τεχνικῆς Σχολῆς στή Γκούλου, ἐκφράζοντας τήν πεποίθηση ὅτι σύντομα ἡ Γκούλου θά γί-
νει ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Οὐγκάντας.

Ἀκολούθως οἱ νέοι τῆς περιοχῆς πραγματοποίησαν ἑορταστική ἐκδήλωση πρὸς τιμὴν τοῦ ὑψηλοῦ ἐπισκέπτη.

Ὁ Μακαριώτατος, ἐπίσης, ἀφοῦ ἐγκαινίασε τόν ἱεραποστολικό οἶκο, ὁ ὁποῖος βρίσκεται πλησίον τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου, παρακάθισε σέ κοινό γεῦμα μέ τούς πιστούς, ἀναβιώνοντας ἔτσι τίς «Ἀγάπες» τῆς πρωτοχριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

17.10.2021 Μετά τήν κυριακάτικη θεία Λειτουργία τελέ-

σθηκε τό τεσσαρακονθήμερο μνημόσυνο γιά τήν ἀνάπαυση τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος Μητροπολίτου Καμπάλας κυροῦ Ἰωνᾶ, στόν Καθεδρικό Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Νικολάου Καμπάλας. Μέ τόν Μακαριώτατο συλλειτουργήσαν οἱ Μητροπολίτες Ναϊρόμπι κ. Μακάριος, Μπουρούντι καί Ρουάντας κ. Ἰννοκέντιος καί οἱ Ἐπίσκοποι Νιέρι καί Ὁρους Κένυας κ. Νεόφυτος, καί Γκούλου καί Ἀνατολικῆς Οὐγκάντας κ. Σιλβέστρος. Ἐλαβε μέρος, ἐπίσης, ὁ Ἀρχιμ. π. Χαρίτων, Πατριархικός Ἐπίτροπος Γκόμας καί πλειάδα ντόπιων ἱερέων.

Παρόντες στή Λειτουργία ἦταν, ἡ Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβέρνησης τῆς Οὐγκάντας κα. Γιέσκα Ἀλοῦπο, οἱ βουλευτές κα. Ἐλένη Νακίμουλι καί κ. Θεόδωρος Σεκικοῦμπο, ἐκπρόσωποι διαφόρων δογμάτων καί ὁμολογιῶν καί πλῆθος λαοῦ.

Ὁ Μακαριώτατος στό λόγο του ἀναφέρθηκε στήν Οὐγκάντα ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σημεῖο σταθμό γιά τήν Ἱεραποστολή, μιᾶς καί ἀπό ἐκεῖ ξεκίνησε τό Ἱεραποστολικό ἔργο τοῦ Πατριαρχείου. Μίλησε, ἐπίσης, γιά τίς δυσκολίες πού πέρασε ἡ χώρα λόγω τῶν πολέμων, ἀλλά καί στίς δυσκολίες πού βιώνει ὁ λαός σήμερα, ὅπως ἡ πείνα, οἱ ἀρρώστιες καί ἡ πανδημία τοῦ κορονοϊοῦ.

Στή συνέχεια έκανε έκτενῆ ἀναφορά στό πρόσωπο τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτη κυροῦ Ἰωνᾶ, ὅπου ἐξῆρε τήν προσωπικότητα καί τό ἔργο του, τούς ἀγῶνες καί τήν προσφορά του ὄχι μόνον στόν λαό τῆς Οὐγκάντας ἀλλά καί ὁλόκληρης τῆς Ἀφρικῆς, μά πάνω ἀπ' ὅλα τήν ἀγάπη καί τήν ἀφοσίωσή του στόν Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας. Ἐπεσήμανε πῶς ἦταν ἕνας ἄνθρωπος πού ἀγαποῦσε τόν συνάνθρωπο, ὑπηρετοῦσε τίς πολεμένες ψυχές καί ἀγωνίστηκε γιά τή δικαιοσύνη καί τήν εἰρήνη.

Ἐπενθύμισε ὅτι ὁ μακαριστός μαθήτευσε δίπλα σέ μία μεγάλη μορφή τῆς Ἐκκλησίας, τόν μακαριστό Μητροπολίτη Κισάμου καί Σελίνου κυρό Εἰρηναῖο Γαλανάκη, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τόν ἀείμνηστο Μητροπολίτη Καμπάλας ἀπό μικρό παιδί, γαλουχώντας τόν στά νάματα τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως καί Θεολογίας.

Πρίν τήν ἀπόλυση χειροθέτησε σέ Ἀρχιμανδρίτη τόν π. Νεκτάριο Καμπούγιε, πρὸς τόν ὁποῖο ἀπύθυνε πατρικές ἐπιστηρικτικές συμβουλές. Στή συνέχεια τίμησε μέ τό παράσημο τοῦ Ταξίαρχου τοῦ Ὁσίου Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου τήν Βουλευτή κα. Ἐλένη Νακίμουλι καί τόν Βουλευτή κ. Θεόδωρο Σεκι-κουμπο, ἀνταμοιβόντάς τους γιά τήν προσφορά καί τήν ἀγάπη τους πρὸς τό Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας.

Μετά τό πέρας τῆς θείας Λειτουργίας, ὁ Μακαριώτατος, μετέβη στόν τάφο τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτη κυροῦ Ἰωνᾶ, ὅπου τέλεσε Τρισάγιο ὑπέρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς του.

Στήν συνέχεια, ὁ Πατριάρχης, ἐγκαινίασε τίς ἐγκαταστάσεις διοικήσεως τῶν δομῶν τῆς Μητροπόλεως καί ἀκολούθως ἐπισκέφθηκε τό Νοσοκομεῖο τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τό ὁποῖο εἶναι ἀφιερωμένο στόν Τίμιο Σταυρό, ὅπου ξεναγήθηκε στούς χώρους του.

Τέλος μετέβη στό Λόφο Λουμπιά, ὅπου πρόκειται νά χτιστεῖ ὁ Ἱερός Ναός τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καί ἕνας μέγας πολυχώρος πού θά ἐξυπηρετεῖ ἀνάγκες καί δραστηριότητες τῆς Μητροπόλεως.

18.10.2021 Συναντήθηκε μέ τόν Πρόεδρο τῆς Οὐγκάντας

κ. Γιουερί Κακούτα Μουσέβενι. Ὁ κ. Πρόεδρος καλωσόρισε τόν Μακαριώτατο, τόν εὐχαρίστησε γιά τήν προσφορά τοῦ Πατριαρχείου, τόσο στόν Οὐγκάντα ὅσο καί στόν ὑπόλοιπη Ἀφρική, ἰδιαίτερα κατά τή δύσκολη περίοδο τῆς πανδημίας.

Ὁ Μακαριώτατος ἀπό τήν πλευρά του, εὐχαρίστησε γιά τή θερμή ὑποδοχή, ἀλλά καί τήν Ἀβραμιαία φιλοξενία καί τόν ἐνημέρωσε διεξοδικά γιά τήν ἐν γένει ἱεραποστολική καί ποιμαντική δράση τοῦ Πατριαρχείου, καθώς, ἐπίσης, καί γιά τό ἀνθρωπιστικό ἔργο πού ἐπιτελεῖται ὄχι μόνο στόν Οὐγκάντα, ἀλλά σέ ὅλη τήν Ἀφρικανική Ἠπειρο, εὐχαριστώντας τόν Πρόεδρο γιά τήν συνεισφορά του πρὸς τήν τοπική Ἐκκλησία.

Ὁ Πατριάρχης ἀναφέρθηκε καί στόν Αἰγύπτιο Πρόεδρο κ. Ἀμπντέλ Φατάχ ἄλ Σίσι, τόν ὁποῖο εὐχαρίστησε γιά τήν ἀγάπη καί τήν προστασία πού παρέχει στόν ἴδιο τόν Πατριάρχη ἀλλά καί στό Πατριαρχεῖο. Εὐχαριστώντας καί πάλι τόν οἰκοδεσπότη γιά τή φιλοξενία, ὁ Πατριάρχης, εὐχήθηκε εἰρήνη καί εὐημερία στόν λαό τῆς Οὐγκάντας.

Μέ αἰσθήματα χαρᾶς καί ἀγαλλίασης ὁλοκληρώθηκε ἡ

Ἱεραποστολική περιοδεία τοῦ Πατριάρχη στή γῆ τῆς Οὐγκάντας καί ἀναχώρησε γιά τή Μπουκόμπα τῆς Τανζανίας, ὅπου θά συνεχίσει τίς ποιμαντικές του ἐπισκέψεις.

Μετά τό πολύωρο ταξίδι, ἀφίχθη στή Μπουκόμπα καί συγκεκριμένα στήν Ἐνορία τοῦ Ἁγίου Φανουρίου, στήν συνοριακή διάβαση τῆς Μουτουκούλα. Τόν Πατριάρχη ὑποδέχθηκαν ἐπικεφαλεῖς πλήθους κληρικῶν καί λαϊκῶν ὁ Ἐπίσκοπος Ἀρούσας κ. Ἀγαθόνικος μέ τόν Πατρι-

αρχικό Ἐπίτροπο Ἀρχιμανδρίτη π. Χρυ-

σόστομο Μαϊδώνη.

19.10.2021 Στόν Ἱερό Ναό Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, στό Ἐπισκοπεῖο τῆς Μπουκόμπας, πραγματοποιήθηκε Δοξολογία. Τόν Μακαριώτατο ὑποδέχθηκαν μέ σεβασμό καί ἀγάπη, ὁ κλῆρος τῆς Ἐπισκοπῆς, ἐπιστήμονες, νεολαία καί εὐσεβεῖς χριστιανοί, ἐνῶ ἰδιαίτερα μεγάλη συμμετοχή εἶχαν καί οἱ πρεσβυτέρους τῆς Ἐπισκοπῆς.

Ο Πατριάρχης εξέφρασε ευχαριστίες προς τόν Πατριαρχικό Έπίτροπο Μπουκόμπα π. Χρυσόστομο καί όλους τούς Άρχιερείς γιά τήν προσφορά τους προς τό Πατριαρχείο καί έκανε ιδιαίτερη αναφορά στόν θεσμό του Πατριαρχείου Άλεξανδρείας, πού έδω καί 2000 χρόνια κρατά άπαρασάλευτη τήν Όρθόδοξη πίστη καί μεταλαμπαδεύει άνόθευτα τά νάματα τής πίστεως στους λαούς τής Άφρικής.

Στή συνέχεια, τέλεσε τήν Άκολουθία τής ρασοφορίας 17 Ίεροσπουδαστών, από τούς όποιους ζήτησε νά βάλουν μέσα στην καρδιά τους τόν Χριστό

καί νά γίνουν σπορείς του Εύαγγελίου, πού θά ύψώνουν τά χέρια καί θά άγκαλιάζουν μέ άγάπη τούς συνανθρώπους τους.

Θεμελίωσε τήν Ίερατική Σχολή «Saint Mark Orthodox Seminary» καί προέστη τής ιερατικής σύναξης τών κληρικών τής Ίερᾶς Έπισκοπῆς Μπουκόμπα. Άπευθυνόμενος στους ιερείς εΐπε: «Ξέρω ότι τά έξοδα σᾶς εΐναι πολλά, έχετε παιδιά, ύπάρχουν άσθένειες. Ή Έκκλησία όμως δέν θά σᾶς αφήσει ποτέ.

Θέλω νά ζείτε μέ άξιοπρέπεια, δέν θέλω ποτέ νά αισθάνεστε ότι εΐστε μόνοι. Στην Έκκλησία μᾶς έχουμε δυσκολίες, αλλά μέ άγάπη, ό ένας κοντά στόν άλλο, θά τά άντιμετωπίσουμε. Ό Πατριάρχης Θεόδωρος σᾶς αγαπάει, δέν σᾶς ξεχνάει καί μεριμνά έμπρακτα γιά τήν καλύτερευση τών συνθηκών τής ζωῆς σας».

Μετά τό πέρασ τής σύναξης, επισκέφθηκε τό Νοσοκομείο «Ανάστασις», όπου τέλεσε τόν Άγιασμό επί τῆ ενάρξει τών έργων τής νέας πτέρυγας του, ή όποία μέ τήν περάτωσή της θά δώσει μεγάλη άνάσα στό υγειονομικό σύστημα τής περιοχῆς.

Όλοκληρώνοντας τήν δεύτερη ήμέρα τής πορείας του στην Μπουκόμπα, ό Πατριάρχης επισκέφθηκε τήν περιοχή Καγιάγκα, όπου έτυχε θερμῆς ύποδοχῆς από τόν κόσμο. Έκεΐ τέλεσε τά Θυρανοξία του Ίεροῦ Ναοῦ τών Άγίων Παΐσιου του Άγορείτου καί Πορφυρίου του Καυσοκαλυβίτου στό Γυμνάσιο «Άριστοτέλης». Τών Θυρανοξίων άκολούθησε έορταστική έκδήλωση προς τιμήν του.

20.10.2021 Λέγοντας τό «Χριστός Άνέστη» καί μέ δάκρυα στά μάτια, κατά τήν Πατριαρχική θεία Λειτουργία στόν Ίερό Ναό τών Άγίων Άποστόλων, ό Πατριάρχης αναφέρθηκε στην επίσκεψή του, στην ανασυσταθεΐσα Έπισκοπή Μπουκόμπα, ή όποία ώς φοίνικας αναγεννήθηκε από τίς στάχτες καί βιώνει θαυμαστά τή δική της πνευματική άνάσταση.

Άπευθυνόμενος στό λαό τής τοπικῆς Έκκλησίας, αναφέρθηκε στην δύναμη τής Ίεραποστολῆς καί τό έργο πού επέλεσαν όλοι όσοι πέρασαν από τήν Άφρικανική γῆ, μέ σκοπό τή σπορά καί τήν καλλιέργεια του λόγου του Χριστοῦ. Θύμισε τά βήματα τών πρώτων ιεραποστόλων πού δέν χάθηκαν μέσα στην ζούγκλα. Πάτησαν τό χῶμα αφήνοντας τά ίχνη τους. Τό χῶμα κάρπισε καί άνθισε· έβγαλε λουλούδια πνευματικά καί φύτεψαν δένδρα γιά νά ξεκουράζονται στην σκιά τους οί πονεμένοι άνθρωποι. Τά δάκρυα τών κόπων τους, έγιναν ποτάμια γιά νά ξεδιψάσουν οί διψασμένες ψυχές τό-

σων Άφρικανών.

Συνεχίζοντας τούς πατρικούς του λόγους, άπύθυνε νοθεσίες στόν Πατριαρχικό Έπίτροπο π. Χρυσόστομο Μαϊδώνη, τονίζοντάς του πώς ό άγρός του Χριστοῦ πρέπει νά εΐναι καλλιεργημένος. Κι άν έλθουν ζιζάνια νά μὴν άπογοητευτεί, ό Κύριος θά εΐναι κοντά του, τά δάκρυα τής Παναγίας μας, σάν τίς σταγόνες τής βροχῆς θά ποτίζουν τή γῆ καί θά αυξάνουν τούς καρπούς.

Πρό τής Άπολύσεως χειροθέτησε 3 Άρχιερατικούς Έπιτρόπους καί 2 πνευματικούς άνταμειβοντας έτσι τίς προσπάθειες καί τούς άγώνες τους γιά τήν πρόοδο τής Έπισκοπῆς. Στο προαύλιο του Ναοῦ τών Άγίων Άποστόλων, άκολούθησε έορταστική έκδήλωση από τή νεολαία τών Ένοριῶν τής Έπισκοπῆς προς τιμήν του Πατριάρχη.

Έπειτα εΐχε συνάντηση μέ τόν Κυβερνήτη τής Μπουκόμπα κ. Τσάρλς Μπούγκε, τόν όποιο ενημέρωσε γιά τό πολυεπίπεδο έργο του Πατριαρχείου σε όλη τήν Άφρικανική Ήπειρο, ενῶ στην συνέχεια επισκέφθηκε τήν περιοχή Ίκίμπα, όπου τόν ύποδέχθηκαν οί ιερείς καί οί κάτοικοι τής περιοχῆς. Έκεΐ τέλεσε τά έγκαίνια τών Κατασκηνώσεων Κασίκιζι «Εΐρήνη καί χαρά του Χριστοῦ».

Ή τρίτη ήμέρα τής παρουσίας του Μπουκόμπα ολοκλη-

ρώθηκε με την επίσκεψή του στο Γυμνάσιο «Άγιος Σωσθένης», όπου τον υποδέχθηκαν πάνω από 200 μαθητές. Ο Πατριάρχης είχε την ευκαιρία να συνομιλήσει με τα παιδιά στα όποια ευχήθηκε να έχουν πρόοδο και τους διαβεβαίωσε πως πάντοτε η Όρθόδοξη Έκκλησία και ιδιαίτερα ο ίδιος θά είναι στο πλευρό τους.

21.10.2021 Πρίν την αναχώρησή του από την Μπουκόμπα για τό Ντάρ΄Ες Σαλάμ, την πρωτεύουσα της Τανζανίας, ο Μακαριώτατος επισκέφθηκε την Ίερά Μονή Άγίας Μακρίνας Κιμπούγιε, όπου τέλεσε την ακολουθία της ρασοφορίας τριών δοκίμων μοναχών και τον άγιασμό της νέας πέτρας κελιών της Μονής.

Άξίζει να σημειωθεί πως τό Μοναστήρι της Άγίας Μακρίνας βρίσκεται πάνω από την «Σπιναλόγκα» της Τανζανίας, τρία χωριά τά όποια κατοικούνται αποκλειστικά από άσθενείς του AIDS, την φροντίδα και την μόρφωση των όποιων έχει αναλάβει ιεραποστολικό κλιμάκιο της Έπισκοπής, αποτελούμενο από ιατρούς και εκπαιδευτικούς.

Όλοκληρώνοντας τις επισκέψεις του στη Μπουκόμπα ο Πατριάρχης αναχώρησε για τό Ντάρ΄Ες Σαλάμ της Τανζανίας, όπου άφίχθη συνοδευόμενος από τον Άρχιμ. π. Έλπιδοφόρο Λημναίο. Τόν υποδέχθηκαν ο οικείος Μητροπολίτης Είρηνουπόλεως κ. Δημήτριος, ο Αιγύπτιος Πρέσβης κ. Mohamed Gaber Abulwafa, ο Πρόξενος της Αιγύπτου κ. Ahmed Abdelaziz, ο Έπίτιμος Πρόξενος της Ελλάδας κ. Ούιλιαμ Φερεντίνος, καθώς και οί κύριοι Κωνσταντίνος Γιαννακόπουλος και Παναγιώτης Τσέγκας.

23.10.2021 Ο Μακαριώτατος είχε συνάντηση με τον Πρέσβη της Αιγύπτου κ. Mohamed Gaber Abulwafa, κατά την όποια στό πρόσωπό του ευχαρίστησε τον Πρόεδρο της Αιγύπτου κ. Abdel Fattah el-Sisi, για τή βοήθεια και τή στήριξη που παρέχει στό Πατριαρχείο, αλλά και για τή πρόσφατη δωρεά γής στη Νέα Διοικητική Πρωτεύουσα της Αιγύπτου.

Τό άπόγευμα της ίδιας ημέρας, μετέβη στον Ίερό Μητροπολιτικό Ναό Άγίας Παρασκευής Ντάρ΄Ες Σαλάμ, όπου τον υποδέχθηκαν θερμά κληρός και λαός. Έκει τελέστηκε Δοξολογία της όποίας ακολούθησε ιερατική σύναξη, όπου ο Μακαριώτατος εξέφρασε τή χαρά του που βρίσκεται στην Τανζανία, ενώ τόνισε στους ιερείς πως πάντοτε θά έχουν τήν υποστήριξη του Πατριάρχου τους. Άμέσως μετά τό πέρας σύναξης, ο Μακαριώτατος συναντήθηκε με τήν Έλληνική Κοινότητα Ντάρ΄Ες Σαλάμ.

24.10.2021 Ο Μακαριώτατος λειτούργησε στον Ίερό Μητροπολιτικό Ναό της Άγίας Παρασκευής Ντάρ΄Ες Σαλάμ. Παρόντες στη θεία Λειτουργία ήταν σύσσωμη η Έλληνική παροικία, Αιθίοπες αλλά και πιστοί από τή φυλή των Μασάι. Με έντολή του Πατριάρχου, τό θείο λόγο κήρυξε ο Άρχιμανδρίτης π. Έλπιδοφόρος Λημναίος, ο όποιος αναφέρθηκε στό καύχημα του Πατριαρχείου Άλεξανδρείας, τήν Ίεραποστολή και τά χαρακτηριστικά των ιεραποστόλων, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στό παράδειγμα του μακαριστού π. Νικοδήμου Σαρίκα.

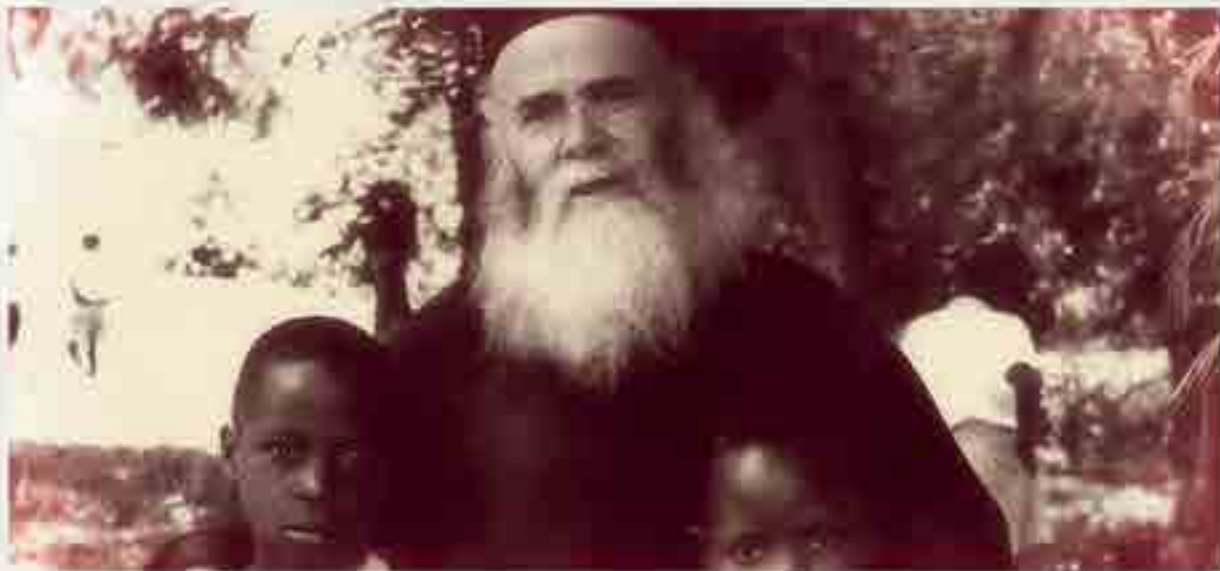
Ο Πανοσιολογιώτατος αναφερόμενος στην μεγάλη μορφή του Πατρός Νικοδήμου τόνισε χαρακτηριστικά: «Όσο λοιπόν, Μακαριώτατε, υπάρχουν έμπνευσμένοι άνθρωποι, όπως ο Άρχιμανδρίτης Νικοδήμος Σαρίκας, ο κόσμος θά έχει έλπίδα να αναγεννηθεί από τίς στάχτες του και να δώσει λαμπρά παραδείγματα αγάπης και θυσίας κηρύσσοντας τό Λόγο του Κυρίου, όπως μās τόν δίδαξε ο Χριστός με τήν άμέριστη αγάπη Του».

Πρό της Απόλυσης τέλεσε τό μνημόσυνο του μακαριστού Μητροπολίτου Διοσπόλεως κυρού Προτερίου, πρώτου Έπισκόπου Ντάρ΄Ες Σαλάμ, του μακαριστού Άρχιμανδρίτη και πρώτου φωτιστή της Τανζανίας π. Νικοδήμου Σαρίκα, αλλά και διαφόρων άλλων παροίκων της Έλληνικής Κοινότητας Ντάρ΄Ες Σαλάμ. Άμέσως μετά προχείρισε πέντε αναγνώστες, εκ των όποιων τρεις με καταγωγή από τήν Τανζανία και δύο από τή φυλή των Μασάι.

Με τό πέρας της θείας Λειτουργίας, μετέβη στό πνευματικό κέντρο του Ίερού Ναού τό όποιο και έγκαινίασε. Ακολούθως είχε συνάντηση με τον Άντιπρόεδρο της Τανζανίας κ. Philip Mrango, τον όποιο συλλυπήθηκε για τον πρόσφατο θάνατο του Προέδρου της χώρας κ. John Magufuli και ευχήθηκε οί επικείμενες εκλογές να αναδείξουν έναν αξιο διάδοχο και συνεχιστή του οράματός του. Έπιπλέον, ευχαρίστησε θερμά τον Άντιπρόεδρο, διότι παρά τό μεταβατικό στάδιο που βρίσκεται η χώρα, τόσο ο ίδιος όσο και τά λοιπά μέλη της Κυβερνήσεως, συνεχίζουν όπως και ο άείμνηστος Πρόεδρος, να στηρίζουν τό έργο της Μητροπόλεως αλλά και της Έλληνικής Παροικίας.

Τήν επομένη ημέρα ολοκληρώνοντας μία κοπιαστική, αλλά ιδιαίτερος πνευματική περιοδεία, πλήρης χαράς και ευφροσύνης αναχώρησε από τό Ντάρ΄Ες Σαλάμ για τήν Άλεξάνδρεια.

Άπό τό Πατριαρχείο Άλεξανδρείας

Γνωρίζοντας τόν πρωτεργάτη Ίεραπόστολο Ἀρχιμανδρίτη Χρυσόστομο Παπασαραντόπουλο

Γιά λόγους ιστορικούς καί γιά νά ἀκριβολογοῦμε, θά ἦταν καλό νά παρακολουθήσουμε τήν προετοιμασία τοῦ π. Χρυσόστομου Παπασαραντοπούλου, γιά τό μεγάλο καί ἄγνωστο ταξίδι του στή «Μαύρη Ἡπειρο». Γιά τό λόγο αὐτό, θά ἀφήσουμε τόν ἴδιο νά μᾶς ἀνοίξει τήν καρδιά του, νά ἀκούσουμε τόν παλμό της καί νά μᾶς μιλήσει μέσα ἀπό τά δικά του κείμενα, ὅπου ἀποτυπώνονται οἱ σκέψεις του γιά τήν προετοιμασία αὐτοῦ τοῦ περιπετειώδους ταξιδιοῦ, μέ προορισμό του τήν ἀνατολική Ἀφρική.

Οἱ σκέψεις του, πιστεύω, συγκινοῦν ἀφοῦ διαφαίνεται μέ πόσο πόθο καί πόση ἀγάπη ἤθελε νά ἐργαστεῖ στήν Ἀφρική, παρόλο πού σωματικά ὑπέφερε, ἐφόσον ἡ ὑγεία του ἦταν ἥδη ἰδιαίτερος κλονισμένη. Ὅπως περιγράφεται στό ἡμερολόγιό του, πολλές ἦταν οἱ μέρες πού ἐνιωθε μεγάλη ἀδιαθεσία. Παρόλα ταῦτα δέν σκέφτηκε νά ἀποφύγει τήν πρόκληση τῆς κλήσεώς του. Τό εἶχε πάρει, πλέον, ἀπόφαση καί ἔπρεπε ὅπωςδήποτε νά πάει στήν ἀνατολική Ἀφρική.

Ἄς ἀφήσουμε, λοιπόν, τόν μακαριστό π. Χρυσόστομο νά μᾶς μεταφέρει μερικές ἀπό τίς ιδέες του γιά τήν πορεία του στόν χώρο τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, τίς ὁποῖες

πιστεύω ὅτι ὁ Θεός τόν φώτισε νά καταγράψει τότε.

Βρισκόμαστε στό ἔτος 1960, ὅταν ὁ π. Χρυσόστομος εἶχε πάρει τήν ἀπόφαση γιά τό μεγάλο ταξίδι τῆς ζωῆς του. Ἐνα ταξίδι πού τοῦ ἀνοίξε καινούριους ὀρίζοντες καί τοῦ ἀποκάλυψε μία νέα σελίδα στό βιβλίο τῆς ζωῆς του. Τό ταξίδι αὐτό εἶχε προορισμό τούς Ἁγίους Τόπους. Στίς ἡμερολογιακές του σημειώσεις, ὁ ἴδιος περιγράφει τά μέρη πού εἶχε τήν εὐκαιρία νά ἐπισκεφθεῖ κατά τή διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ. Περιγράφει, μέ λεπτομέρειες, τά πρόσωπα πού συνάντησε, ὅπως τόν τότε Πατριάρχη Ἱεροσολύμων κυρό Βενέδικτο, καθώς καί ἄλλους ἀρχιερεῖς καί ἱερεῖς.

Ἡ συμμετοχή του στίς ἱερές Ἀκολουθίες στά Ἱεροσόλυμα, ἦταν κάτι πού τόν συγκλόνησε. Ἡ σκέψη του βρισκόταν μόνιμα προσανατολισμένη στήν Ἀφρική. Ἦθελε τίς ἡμέρες πού βρισκόταν στούς Ἁγίους Τόπους, νά προετοιμάσει ὀλοκληρωτικά τόν ἑαυτό του γιά τήν ἱεραποστολική πορεία πού θά ἀκολουθοῦσε καί ἔτσι προσευχόταν μέ ὅλη τή δύναμη τῆς καρδιάς του, ὥστε νά μπορέσει νά ἀκολουθήσει τόν δύσκολο δρόμο τῶν ἐπιλογῶν του. Γονατιστός στόν Πανάγιο Τάφο, δάκρυσε προσευχόμενος νά μείνει ἀφοσιωμένος μέχρι τέλος στήν «τρελή» καί ἀκραία ἀπόφασή του, νά πορευθεῖ σέ

τόπους μακρινούς καί ἄγνωστους γιά ἐκεῖνον.

Στίς 24 Ἀπριλίου 1960, ὅπως σημειώνει στό ἡμερολόγιό του, ἔφθασε στό λιμένα τῆς Ἀλεξάνδρειας καί γράφει συμπερασματικά, τίς πρώτες του σκέψεις: «Ἐπανῆλθον εἰς τό δωμάτιο καί ἐκάθισα ὡς τίς 10 νυκτερινή. Ἄς ἔχει δόξαν ὁ Κύριος, πού μέ ἀξίωσε νά πατήσω τήν Μαύρην αὐτήν Ἡπειρο. Ἄς εὐδοκιμήσει ἡ χάρις Του νά φθάσω εἰς τόν προορισμό καί νά φέρω εἰς πέρας καλοῦ βαθμοῦ τήν ἀποστολή μου πρὸς δόξαν τοῦ Ἁγίου Ὀνόματός Του καί τῆς Ἐκκλησίας Του τās πρὸς σωτηρία πολλῶν ψυχῶν, διά τās ὁποίας Ἐκεῖνος ἐθυσιάσθη ἐπάνω εἰς τό Σταυρό».

Τήν ἐπομένη κιόλας, εἶχε συνάντηση μέ τόν τότε Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας κυρό Χριστοφόρο, μέ τόν ὁποῖο συζήτησε τά τῆς ἐπιθυμίας του νά μεταβεῖ στήν Ἀφρική γιά νά ἀναλάβει ἐθελοντικά καί δοκιμαστικά τό ἔργο τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῶν ἀνθρώπων. Χαρακτηριστικά ἐξομολογεῖται: «Ἐγὼ δέν εἶμαι ἄξιος διά τίποτε, ἀλλ' ἄς εὐδωθῆ τό ἔργον τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας Του... Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, διά τό ὄνομά Σου τό Ἅγιον ἐξῆλθον τῆς φίλης πατρίδος καί ὄλων μου τῶν ἐν Ἀθήναις ἀνέσεων, ἐχωρίσθην ἀπό τούς ἐκεῖ φιλάτους ἐν Σοί ἀδελφούς καί ἦλθον ἐδῶ, κάμε με ὅ,τι θέλεις καί ὅπως θέλεις. Γεννηθῆτω ἐν πᾶσι τό πανάγιον θέλημά Σου».

Ἦδη ἄνοιγε ὁ δρόμος γιά τήν ἔνθερμη καί βαθιά ἐπιθυμία του. Κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς του στήν Αἴγυπτο, συναντήθηκε ἐκτός ἀπό τόν Πατριάρχη καί μέ ἄλλους κληρικούς ὄλων τῶν βαθμίδων πού ὑπηρετοῦσαν τότε στό Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας.

Ἐπῆρξαν καί στιγμές πού ὁ μισόκαλος διάβολος θέλησε νά δοκιμάσει τήν ὑπομονή καί τήν πίστη του. Τίποτε, ὅμως, δέν μπόρεσε νά τόν κλονήσει ἢ νά τοῦ ἀλλάξει τήν ἦδη ἐλημμένη ἀπόφασή του νά πορευθεῖ πρὸς τά ἔθνη, κάτι πού φαίνεται, ξεκάθαρα, στίς ἀκόλουθες σκέψεις του: «Τρίτη 3 Μαΐου 1960... Βαρύ τό κλίμα τῆς Ἀλεξανδρείας... Ἡ ὑπόθεσίς μου στάσιμος, ἀλλ' ἀναμένω τήν σωτηρίαν Κυρίου. Ἐρχονται καί στιγμαί δειλίας, ἀλλά ἡ χάρις τοῦ Ἰησοῦ τίς διώχνει...» καί συμπληρώνει: «Βλέμματι καί ἀκοή ὁ δίκαιος"... Καί ἡ πρώτη ἐπίθεσις. "Κύριε, σύντριψον τόν Σατανᾶν ὑπὸ τούς πόδας ἐν τάχει"... Ἡ νά τό ὀνομάσωμεν τοῦτο πρώτην ἐγκατάλειψιν; Ἄλλ' "οὐκ εἰμί μόνος"...». Συνεχίζει τήν ἐπομένη: «Τί προσέφερα εἰς τόν Κύριόν μου ὅλα αὐτά τά χρόνια; Ἄν τά βάλω κάτω, νομίζω, ὅτι θά εὔρω πάρα πολύ παθητικόν. Καί τό ἐνεργητικόν μου; Τί ἀνταποδώσωμεν τῷ Κυρίῳ; Εὐλόγησον, Κύριε, τήν ὀλίγην ζωή, πού μᾶς ἔχεις ὀρίσει ἀκόμη εἰς τήν γῆν αὐτήν, νά εἶναι καρποφόρος. "Δός Χριστέ πρὶν δύσωμεν, καλόν τί νά ποιήσωμεν..."».

Ἔτσι ἐξελίχθηκαν ὅλα ὀμαλά καί κατ' εὐχὴν. Οἱ προετοιμασίες ὀλοκληρώθηκαν. Μέ τή συγκατάθεση τοῦ Πατριάρχου καί μέ ἓνα γράμμα τοῦ τότε Μητροπολίτη Εἰρηνουπόλεως Νικολάου, τοῦ μετέπειτα Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ὁ γηραιός ἀετός τῆς Ἱεραποστολῆς, στίς 23 Μαΐου 1960, ἀνοίγει τίς φτεροῦγες του καί φθάνει ἐκεῖ πού εἶναι ὁ πόθος του. Πατάει, ἐπιτέλους, τά ἁγιασμένα καί εὐλογημένα χῶματα τῆς Ἀφρικῆς. Ὀδικῶς, ἀπό τή Ναϊρόμπι πορεύεται πρὸς τήν Οὐγκάντα, ὅπου ἦταν τότε τό κέντρο τῆς ἱεραποστολῆς τῆς Μητροπόλεως Κένυας.

Προκειμένου νά μὴν πλατειάσουμε δέν θά παραθέσουμε τίς ἐντυπώσεις του ἀπό τό μακρινό αὐτό ταξίδι, ὅπου περιγράφει μέ γλαφυρό τρόπο τήν ὁμορφὴ φύση τῆς Ἀφρικῆς καί τούς ἀνθρώπους της. Ἐπὶ τοῦ θέματος, παραθέτουμε αὐτοῦσιο τό κείμενο ἀπό τίς ἡμερολογιακές σημειώσεις τοῦ π. Χρυσοστόμου, ὅπου περιγράφει τήν ἀφιξή του στήν Καμπάλα καί τήν πρώτη συνάντησή του μέ τόν τότε Μητροπολίτη καί τούς Ἀφρικανούς ἀδελφούς μας: «Πλησιάζει ἡ 10 π.μ. ὅταν φθάνουμε εἰς τόν οἰκίσκον, ὅπου διαμένει ἐπὶ ἐνοικίῳ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Εἰρηνουπόλεως κ. Νικόλαος. Ὁ π. Εὐστάθιος κτυπᾷ ἀγρίως τή θύρα δίς. Ποιός; Ἐγὼ. Ὁ Σεβασμιώτατος σηκώνεται. Ἐν τῷ μεταξύ μᾶς καλοῦν εἰς τή διπλανή οἰκία τοῦ ὁμογενοῦς ὅπου μᾶς ὑποδέχονται καί καθήμεθα εἰς τήν βεράντα. Ὁ Σεβασμιώτατος ἐτοιμασθεῖς ἦλθε ἐκεῖ καί μᾶς ὑπεδέχθη φιλικώτατα καί πατρικώτατα. Μᾶς παρέθεσαν καί πρόγευμα καί καθίσαμε εἰς τό κῶλ. Ὁ Σεβασμιώτατος εἰδοποίησε τό φίλο του π. Σπάρταν καί τούς λοιπούς μαύρους ἱερεῖς. Ἦλθον ἔξι ἐξ αὐτῶν. Κύριλλος, Ἀθανάσιος, Ἰωακείμ. Χαιρετηθήκαμε μέ ἀσπασμό καί τό «Χριστός Ἀνέστη». Φέρουν ὄλοι τήν Ἑλληνική ἱερατική ἀμφίεση. Ἐκάθισαν καί συνεζητήσαμεν τά τῆς ὥρας μέχρι τās 12 μεσημβρινή καί πλέον. Ἐκεῖνοι ἀπῆλθον. Ἐν τῷ μεταξύ ἔγινε τό φαγητό. Ἐφάγαμε καί πρέπει νά ἡσυχάσουμε ὀλίγο. Δι' ἐμέ μεταφέρθη μία κλίνη εἰς τήν τραπεζαρία. Τό ἀπόγευμα περὶ ὥρα 5 μ.μ. μετέβημεν ὄλοι τή συνοδεία ἐνός κ. Φ. Σιδέρη εἰς τήν παλαιάν ἐκκλησίαν τοῦ π. Σπάρτα, τήν "Ὀρθόδοξον Ἑλληνικήν Ἐκκλησίαν τῆς Σπάρτης". Ἐνα χαμηλόν ὀρθογώνιο οἰκοδόμημα σκεπασμένο μέ τσίγκους κείμενον πλησίον τῆς κορυφῆς ἐνός λόφου. Ἐχουν ἐδῶ οἱ περὶ τόν Σπάρταν μαῦροι ἀρκετάς ἐγκαταστάσεις, σχολεῖα καί λοιπά μέ μικρόν νοσοκομεῖον, ὅλα βεβαίως ἐλλειπῆ καί πρόχειρα, ἀλλά ὑπάρχουν καί αὐτό εἶναι κάτι. Ὅλα σκεπασμένα μέ τσίγκους. Ἐδῶ σκέπτεται ὁ Σεβασμιώτατος νά κτίσουμε τώρα μικρᾶν ἐκκλησίαν, διαμονήν δι' ἐμέ καί νά τελειοποιήσουμε τά σχολεῖα καί τό νοσοκομεῖο. Ἀργότερα θά οἰκοδομηθεῖ μεγαλοπρεπῆς Ναός καί Μητρόπολη εἰς τόν ▶

ἐγγύς ὑπερκείμενον λόφο. Ἐκαθίσαμεν ἕως ἀργά καί ἐπεστρέψαμε. Συζητήσεις, φαγητό. Μοῦ πρότειναν νά πάμε λίγο στούς διπλανούς νά καθίσουμε, ἀλλά τό κεφάλι μου πλέον βουίζει σάν νερόμυλος. Παρακάλεσα νά μέ δικαιολογήσουν καί ἔμεινα. Κάθισα ὀλίγο, καί ἔγραψα μίαν ἐπιστολή καί ἐξάπλωσα. Δέν ἄργησε ὁ ὕπνος. Ἔτσι πέρασε μία ἀπό τίς σημαντικότερες ἡμέρες τῆς ζωῆς μου. «Ἐἴη τό ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον καί δεδοξασμένον εἰς πάντας τούς αἰῶνας». «Ὅ,τι καί ἄν εἰπῶ καί ὅ,τι καί ἄν γράψω δέν θά εἶναι τίποτε πρὸς δόξαν Του καί πρὸς ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων μου. Αἱ μεγάλοι συγκινήσεις δέν ἐκφράζονται παρά μόνον διά τῆς σιωπῆς...».

Ἐδῶ θά πρέπει νά ἀναφέρουμε ὅτι ὁ τότε Μητροπολίτης Εἰρηνουπόλεως Νικόλαος εἶχε ἀναθέσει, ἀρχές τοῦ 1960, στόν τότε Ἀφρικανό πρωτοπόρο π. Ρουβήμ Μουκάσα Σπάρτα νά γράψει ἐπιστολή στόν π. Χρυσόστομο Παπασαραντόπουλο, ὁ ὁποῖος, ἦδη, ἀγωνιοῦσε νά φθάσει στήν Ἀφρικανική Ἡπειρο.

Στίς 29 Μαρτίου 1960 γράφει ὁ π. Σπάρτα στόν π. Χρυσόστομο: «Τῆ ἐντολῇ τοῦ Σεπτοῦ ἡμῶν Σεβασμιωτάτου, Μητροπολίτου Εἰρηνουπόλεως καί πάσης Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, κυρίου Νικολάου, φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῖν, ὅτι ὁ Μητροπολίτης δέχεται ὀλοψύχως νά ἔλθῃτε πλησίον ἡμῶν ἵνα διαφωτίσετε ἡμᾶς εἰς τήν ἀλήθεια τῆς Ὁρθοδοξίας. Μόνον σᾶς παρακαλεῖ νά περιμένετε ὀλίγον διά νά ἐτοιμάσει τά ἀπαιτούμενα δι' ὀριστικὴν διαμονήν ὑμῶν ἐνταῦθα. Σᾶς εὐχαριστεῖ θερμότητα διά τήν ἀφοσίωσιν, καί αὐτοθυσίαν ὑμῶν ὑπέρ τῆς Πίστεως ἡμῶν. Καί εὐχεται ὅπως ὁ Πανάγαθος Θεός δώῃ ὑμῖν θερμὴν ἀγάπην, καί καλὴν ὑγείαν». Στίς 10 Μαΐου 1960 ὁ Μητροπολίτης Νικόλαος γράφει στόν π. Χρυσόστομο, ὅταν ἀκόμη βρισκόταν στήν Ἀλεξάνδρεια, ἐπιστολή μέ τήν ὁποία τόν πληροφορεῖ ὅτι: «...Ἡ μεγάλη σας ἐμμονή καί ἡ ἐπιθυμία σας νά ὑπηρετήσετε τήν ἐν Οὐγκάνδα Ἱεραποστολή μέ ἐνέβαλε εἰς σκέψεις πολλὰς οὐκί βεβαίως ὅτι δέν ἔχομεν ἀνάγκην ἐργατῶν τοῦ ἀμπελωνοῦ τοῦ Κυρίου, ἀλλά διότι ἡ ἐνταῦθα ἐκκλησία εἶναι φτωχοτάτη... διά τοῦτο ἀπεφασίσαμεν διά τήν πρόσληψίν σας. Ἐσωκλείστως ὧδε θά εὐρῃτε σημείωμα τό ὁποῖο παρακαλῶ νά συμπληρώσετε... διά νά βγάλωμεν ἄδεια εἰσόδου σας ἐνταῦθα». Ἐνα μῆνα ἀργότερα, στίς 9 Ἰουνίου 1960, ὁ Μητροπολίτης Νικόλαος ἐνθουσιασμένος ἀπό τήν παρουσία τοῦ π. Χρυσόστομου στήν Καμπάλα, τοῦ παραδίδει τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή: «Διά τοῦδε τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἡμῶν γράμματος διορίζομέν σε ἐφημέριον τῶν ἐν Καμπάλα Χριστιανῶν Ὁρθοδόξων καί Γενικόν Γραμματέα τοῦ Τμήματος Ἱεραποστολῆς καί προτρεπόμεθα πα-

τρικῶς, ὅπως ἐπιτελῆς τά καθήκοντά σου ἐν φόβῳ Θεοῦ».

Γιά πολλές δεκαετίες ἀσχολοῦμαι μέ τή ζωὴ καί τό ἔργο τοῦ πρωτοπόρου Ἱεραποστολοῦ π. Χρυσόστομου Παπασαραντοπούλου. Δέν εἶχα τήν εὐλογία νά τόν γνωρίσω προσωπικά, ὁμως, πιστεύω ὅτι ἡ θεία Πρόνοια μέ ἕνα ἄλλο τρόπο τόν ἔφερε μέσα στήν πορεία τῆς ζωῆς μου, ὅταν ἀκόμη ἤμουν ἔφηβος. Στά κατηχητικά καί στίς χριστιανικές ομάδες, ὅταν ἤμουν δεκαπέντε χρονῶν, μᾶς μιλοῦσαν γιά τό ἔργο τῆς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς.

Ὁ π. Χρυσόστομος ἦταν συμμαθητής μέ Κύπριους νεαρούς, τότε, ἱεροδιακόνους καί κληρικούς, ὅπως καί μέ τόν πρῶτο Ὁρθόδοξο Ἀφρικανό θεολόγο, π. Θεόδωρο Ναγκιάμα, τόν μετέπειτα ἐπίσκοπο Ναυκράτιδος καί τέλος πρῶτο Μητροπολίτη Οὐγκάντας. Οἱ συχνές ἀναφορές, στά κατηχητικά σχολεῖα, στήν Ἐξωτερικὴ Ἱεραποστολή μᾶς ἐμψύχωσαν ὅλους, μᾶς ἀνοίξαν τά φτερά καί ἔτσι ὅπως ἤμαστε ἔφηβοι, ἀρχίσαμε νά κάνουμε ὄνειρα ὅτι μία μέρα θά πετούσαμε καί θά πηγαίναμε στήν Ἀφρικὴ κι ἐμεῖς ὡς ἱεραπόστολοι.

Ὅσο κι ἄν ὅλα αὐτά ἦταν ἐνθουσιώδεις νεανικοὶ ὁραματισμοί, στό τέλος φαίνεται ὅτι ἐνήργησε ἡ θεία Πρόνοια καί κατεύθυνε τά βήματά μας σέ αὐτό τόν χῶρο, τόν τόσο ἀγαπητό, πού λέγεται Ἀφρική καί ἰδιαίτερα στήν ἀνατολικὴ Ἀφρική. Μία ἀπό τίς πρωτοβουλίες, πού ὡς μαθητές πραγματοποιοίσαμε, μέ σκοπὸ νά προωθήσουμε τό ἔργο τῆς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς στήν ἀνατολικὴ Ἀφρική, ἦταν καί ἡ συγκέντρωση χρημάτων γιά νά χτίσουμε τό πρῶτο ἱεραποστολικὸ κέντρο στήν Καμπάλα τῆς Οὐγκάντας.

Μαζεύτηκε ἕνα χρηματικὸ ποσόν, τό ὁποῖο στάλθηκε μέσῳ τοῦ Πρωτοσυγγέλλου τῆς τότε Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κιτίου Ἀρχιμανδρίτη π. Νικολάου Σιδερά, πού ἦταν συμμαθητής καί καλὸς φίλος τοῦ π. Χρυσόστομου.

Ὁ π. Νικόλαος κάλεσε τόν π. Θεόδωρο, ἐπίσης συμμαθητὴ του, νά μᾶς ἐπισκεφθεῖ στήν Κύπρο καί νά μᾶς μιλήσει γιά τό ἔργο πού γίνεται στήν ἀνατολικὴ Ἀφρική. Πράγματι, ὁ π. Θεόδωρος Ναγκιάμα ἦρθε στό νησί μας καί ἀναφέρθηκε λεπτομερῶς στό ἱεραποστολικὸ ἔργο, στά κατηχητικά σχολεῖα καί στίς ομάδες, καθὼς ἐπίσης καί στά κηρύγματά του σέ διάφορους ναοὺς τῆς πόλεως Λεμεσοῦ. Θυμᾶμαι ὅτι δέν ἔχασα σχεδόν καμία ἀπό τίς ὁμιλίες του. Κυκλοφοροῦσα μέ τό ποδήλατό μου καί πήγαινα στοὺς ναοὺς καί στοὺς χώρους ὅπου ὁ π. Θεόδωρος Ναγκιάμα, θά μιλοῦσε γιά τήν Ἐξωτερικὴ Ἱεραποστολή, ἰδιαίτερα γιά τό ἔργο πού γινόταν στήν ἀνατολικὴ Ἀφρική καί τόν ἀκούγα νά μιλά μέ μεγάλο ζῆλο. Ἀνάμεσα στίς ἱστορίες πού μᾶς ἔλεγε – καί τίς ἔλεγε μέ πολύ ἐνθουσι-

ασμό – ήταν και για τήν παρουσία ενός Έλληνα ιεραποστολόου, του π. Χρυσόστομου Παπασαραντόπουλου.

Θυμάμαι πού τό τόνιζε γιατί πίστευε κι ό ίδιος ότι ήταν άπαραίτητη ή παρουσία Έλλήνων ιεραποστολών στον χώρο τής ανατολικής Αφρικής. Έτσι, λοιπόν, από ένθουσιασμό κινούμενος κι εγώ, του ζήτησα νά μου δώσει τή διεύθυνση και τό ακριβές όνομα του π. Χρυσόστομου. Τό πήρα και δίχως νά χάσω χρόνο, του έγραψα τό πρώτο μου γράμμα, πού χρονολογείται – βάσει των επιστολών του, αλλά και των αντιγράφων των δικών μου επιστολών πού κατέχω – λίγο μετά τήν άφιξή του στην Αφρική τό έτος 1961.

Έγραφα τότε τίς επιστολές πού του έστελνα, μέσα σ' ένα μεγάλο τετράδιο για λόγους άρχειού. Άπορώ κι εγώ πώς μου ήρθε ή ιδέα από τά δεκαπέντε μου χρόνια νά κρατώ άρχειό των επιστολών πού έγραφα. Όπως εκείνος έτσι κι εγώ, είχαμε αδυναμία στην άλληλογραφία. Έγραφα και ό π. Χρυσόστομος μου άπαντούσε. Του ξαναέγραφα και μου άπαντούσε και πάλι. Η άλληλογραφία μας αυτή κράτησε μέχρι και τίς παραμονές του θανάτου του. Ένδεικτικά αναφέρω, ότι τό τελευταίο του γράμμα προς έμένα, τό έγραψε όταν ήταν πιά στό Ζαΐρ, λίγες μέρες προτου πεθάνει.

Ό π. Χρυσόστομος έψαχνε νά βρει βοηθούς. Μάλιστα σέ μία συζήτηση πού είχαμε μέ παρακινούσε, παρόλο πού ήμουν άκόμη πολύ νέος, νά πορευθώ στην Αφρική, νά πάω στό έλληνικό τότε γυμνάσιο πού υπήρχε στη Άρούσα, νά τελειώσω και στη συνέχεια νά μείνω εκεί νά τόν βοηθήσω. Είχε αυτή τήν έπιθυμία. Η άλληλογραφία μας κράτησε δώδεκα όλόκληρα χρόνια και είναι θά έλεγα, μία άλληλογραφία άποκαλυπτική.

Πιστεύω ότι ούτε ό ίδιος ό π. Χρυσόστομος μπορούσε νά διανοηθεί ότι μία μέρα θά έρχόμουνά στην ανατολική Αφρική και κατά κάποιο τρόπο, θά συνέχιζα μαζί μέ άλλους τό έργο τό οποίο εκείνος ξεκίνησε. Ούτε κι εγώ μπορούσα τότε νά φανταστώ, ότι ή πρόνοια του Θεού θά οδηγούσε τά βήματά μου σέ αυτό τόν τόσο αγαπητό, αλλά άγνωστο και για μένα μέχρι τότε χώρο.

Ψάχνοντας μέσα στό άρχειό μου βρήκα τίς επιστολές αυτές. Ένδεικτικά παραθέτω αυτούσια τήν πρώτη επιστολή του προς έμένα, μέ ήμερομηνία 20 Σεπτεμβρίου 1961: «Αγαπητό μου παιδί, Άνδρέα, χαίρε, εν Κυρίω. Άν και πέρασαν σχεδόν τρεις μήνες, άφ' ότου έλαβα τήν τόσον ένθουσιώδη και συγκινητική επιστολή σου, τής 25/6/ε.ε, δέν διέφυγες καθόλου από τήν ένθύμυσίν μου. Η βραδύτης όφείλεται, κυρίως, εις τήν πάλην μου μέ τό βαρύ, δι' έμέ, κλίμα των κατά τ' άλλα ώραιών τούτων τροπικών τόπων, πού είναι διαρκώς καταπράσινοι μέ μι-

αν αιώνα άννοιξιν. Μέ φιλοξενούν, μέ διαρκείς και ισχυρούς πονοκεφάλους, ό δέ Ίούλιος και μέρος του Αύγουστου μέ πείραξαν πολύ. Τώρα, μέ τήν βοήθειαν του Θεού, κατεπραυνθηκα πολύ και άνέπνευσα κάπως. Άλλο έμπόδιον είναι ή πολλή έργασία, ιδίως στην άλληλογραφία, υπέρ τής Ίεραποστολής μας. Ηδη, έχω έμπρός μου ένα όγκώδη φάκελλον από αναπάντητες έπιστολές πολλών μνηών και άφησα αρκετές, για νά δώσω σειρά στη δική σου. Η χαρά μου είναι πολύ μεγάλη, για τόν ιεραποστολικόν ζήλον τόν δικόν σου, καθώς και άλλων παιδιών και τής Κύπρου και όλης τής Ελλάδος, πού μου γράφουν φλογερές επιστολές. Όταν ήμουν νέος ήμαστε πολύ λίγα παιδιά, πού μέ τόν φωτισμόν και τήν έμπνευση του Χριστού μας κάναμε τό μεγάλο κίνημα και, μέ τήν όδηγίαν ελαχίστων πνευματικών πατέρων, ιδρύθησαν τά Κατηχητικά Σχολεία. Και σήμερα ή ευλογία και ή χάρις του Αγίου Πνεύματος γέμισε όλον τόν έλληνικόν κόσμον, μέ πλθθος αγίων πνευματικών πατέρων και συνειδητών χριστιανών θεολόγων και λοιπών έπιστημόνων, μέ εκατοντάδες δέ χιλιάδων φλογερής χριστιανικής νεολαίας άμφοτέρων των φυλών. «Ποιός θά μπορούσε νά τό ειπῆ πώς τόσο γρήγορα οί καρποί θ' άνέβαιναν στους κλώνους...». Έτσι έγραφε πρό εικοσαετίας, κάπου, ό άείμνηστος ποιητής μας, Γ. Βερίτης. Άν ζούσε σήμερα, δέν θά ήξευρε τί νά ειπῆ ό ίδιος έμπρός εις τό τόσον πλθθος των πνευματικών καρπών. Άλλά ως κάνωμε και τήν γνωριμίαν μας, όπως τό έπιθυμεί ή νεανική σου ψυχή. Ό γράφων χριστιανικός σου φίλος και πνευματικός πατήρ είναι ό, κατά κόσμον, Χρήστος Θεοδ. Παπασαραντόπουλος, γεννήθηκε στό Βασιλίτσι, ένα μικρό πτωχό χωριό πλυσίον τής ιστορικής Κορώνης, του Νομού Μεσσηνίας τής Πελοποννήσου. Από 5 ετών άγάπησε πολύ τά γράμματα αλλά ή πτωχή οικογένειά του δέν μπόρεσε νά τόν προσωρήσει πέραν τής 4ης του Δημοτικού, πού είχε τό χωριό. Ευτυχώς, οί κηδεμόνες του δέν τόν κράτησαν, βεβαίως, αλλά τόν άφησαν νά μπῆ 16ετής στό Μοναστήρι, όπου, μέ τήν φωτίσιν του Θεού, έμαθε νά έννοῆ καλώς τήν Άρχαίαν Έλληνικήν, τήν άθάνατον αυτήν κληρονομίαν τής ανθρωπότητος, ιδίως δέ, νά κατανοῆ τά πρωτότυπα τής Παλαιάς και Καινής Διαθήκης και των Έκκλησιαστικών Πατέρων. Έμεινε δόκιμος, μέχρι πού 20 ετών προσήλθε στάς τάξεις του Έλληνικού Στρατού, επί 29 μήνες. Άπολυθείς, επανήλθε στό Μοναστήρι και έγινε ό μοναχός και, λίγο άργότερα, ό Ίερομόναχος Χρυσόστομος. Έπεδόθη, όλα τά χρόνια, στην έσωτερική ιεραποστολή και γέρων, πλέον, άφου ένγνωρίσθη μέ τούς Μαύρους αδελφούς, έτελείωσε τήν θεολογία και ήλθεν έδω μόνον και μόνον όπως, του Κυρίου συνεργούντος, ▶

άνοιξη τόν δρόμον στους νέους ιεραποστόλους. Έχει τώρα 59 φθινοπώρους στους αδύνατους ώμους του. Ό π. Θεόδωρος Ναγκιάμα, τώρα είναι έδω, μένομεν μαζί και συνεργαζόμεθα. Κτίσαμε και τά πρώτα κελιά του πρώτου ορθόδοξου ιεραποστολικού Μοναστηριού και περιμένομεν τούς έργατας, γιατί έχει πολλή εργασία έδω. Λοιπόν, αγαπτιέ μου Άνδρέα, τράβηξε έμπρός μέ τήν χάριν και βοήθειαν του Χριστού μας. Άν ό Κύριος μ' αφήση νά εργασθώ 8 - 10 χρόνια θά είμαι εϋτυχής νά παραδώσω σέ σένα, τόν Άνδρέα Τηλλυρίδη, από τήν Λεμεσόν τής Κύπρου, τήν συνέχειαν του ιερού έργου. Πολλές πολλές ευχές σέ όλα τά χριστιανόπουλα και τά καλά παιδιά τής Λεμεσού και σ' όλον τόν κόσμον αυτόθι. Μέ τήν αγάπη του Χριστού μας, Άρχιμ. Χρυσ. Παπασαραντόπουλος.

Είνα κι άλλοι πού είχαν άλληλογραφία μέ τόν π. Χρυσόστομο και μου έδωσαν από τό προσωπικό τους άρχείο, έπιστολές πού ό ίδιος τούς έγραφε. Παραθέτω απόσπασμα από έπιστολή του σέ φίλους του: «Αγαπτιοί μου Φίλοι, Όσον και άν είμαι κουρασμένος από τήν ολιγοήμερη περιοδεία και τά συνακολουθοϋντα αυτήν (λόγια πολλά, διψα, κακοφαγία, στέρσις του έλαχίστου μεσημβρινού ύπνου κ.λπ.) έπιθυμώ νά σās κάμω τό ταχύτερον συμμετόχους τής πνευματικής χαρās και ίκανοποιήσεως ψυχικής, τής οποίας μās άξίωσεν ό Κύριος σήμεραν Έορτήν τής Ύπαπαντής του Σωτῆρος τό πρωί εις τήν Θ. Λειτουργίαν. Θά είναι δέ αυτά πού θά σās ειπώ μία έμπρακτος απάντησις εις όσους δυσπιστοϋν εις τό συντελούμενον έδω ιεραποστολικόν έργον τής διαδόσεως τής Έλληνικής Χριστιανικής Όρθοδοξίας. Στηριχθῆτε και βαδίσατε, θαρραλέα και γενναίοφρονα, κατοπιν τής ιερῆς σημασίας πού ύψώσατε. Στῆτε άμετακίνητοι «ιεραποστολεῖς» και άφειδώλευτοι ανεφοδιασταί του ιερού τούτου μετώπου, όπου διεξάγεται ή ένδοξότερη χριστιανική μάχη τών ήμερών μας. Μή φοβηθῆτε «μηδεμίαν πτόπισιν» έσωθεν ή έξωθεν προερχομένην...».

Άνάμεσα στίς έκατοντάδες έπιστολές πού έγραψε, μόλις πάτησε τό πόδι του στή γῆ τής Άφρικῆς, γράφει στίς 13 Ίουνίου 1960 άκόμη μία: «Ίδου ό φίλος σας (έν Χριστῶ) ό π. Χρυσόστομος Ίεραπόστολος εις τά βάθη τής Άφρικῆς. Ποιός μπορούσε νά φαντασθῆ ένα τέτοιο πρᾶγμα, όταν πρωτογνωρισθῆκαμεν μέ όλους τούς καλούς φίλους έν Θεσσαλονίκη προς 15ετίας περίπου; Μεγάλη ή δύναμις και ή χάρις του Θεου και Σωτῆρος μας Ίησου Χριστού; "Πόθεν μοί τούτο...; ουδέις ειμί έγώ και τίς ό οἶκος του πατρός μου", ώστε ν' άξιωθώ νά προσφέρω κάτι εις τόν Χριστόν; Και άκόμη ό Κύριος έστειλε τούς άγγέλους Του και άπεμάκρυναν κάθε έμπόδιον, ώστε νά φθάσω έδω χωρίς

καμίαν σοβαράν δυσκολίαν."Ήτο λίαν συγκινητικόν και έφθανα μέχρι δακρύων, όταν κατά τό ταξίδι έβλεπα τίς πόρτες νά άνοίγουν ή μία μετά τήν άλλην, όπως εκείνες τής φυλακής του Άποστ. Πέτρου. Χαιρετώ, λοιπόν, από τήν μακρυνήν αυτήν χώραν τούς παλπούς εκλεκτούς μου φίλους τής Θεσσαλονίκης και παρακαλώ θερμώς νά ευχονται και νά προσεύχωνται νά μέ φωτίζη και νά μέ ένισχύη ό Κύριος νά εργασθώ όλίγον προς δόξαν Αυτού και τής Έκκλησίας Του έδω πού ήλθα, ύπακούων εις μυστικήν έντολήν Του. Ό έδω Μητροπολίτης Ειρηνουπόλεως Νικόλαος έχάρη πολύ και μου άνέθεσε τήν Γεν. Γραμματείαν τής Ίεραποστολῆς. Η Έξωτερική Ίεραποστολή τής Έκκλησίας μας είναι πλέον γεγονός. Όλοι οι ευσεβείς Έλληνες πρέπει νά ενδιαφερθοϋν και νά συνδράμουν. Οί Άφρικανοί προσχωροϋν συνεχώς εις τήν Όρθοδοξίαν και είναι ή μεγαλύτερη ευκαιρία δράσεως...».

Η μεταξύ μας άλληλογραφία συνεχίστηκε και μετά τήν άναχώρησή μου από τήν Κύπρο, αφού όταν τελείωσα, πλέον, τή στρατιωτική μου θητεία τό 1966, έφυγα για νά σπουδάσω στήν Άγγλία μουσικός. Συνεχίσαμε τήν άλληλογραφία μας, όχι μόνο τότε αλλά και όταν, πλέον, τελείωσα τίς θεολογικές μου σπουδές στό Παρίσι και έφθασα στήν Όξφόρδη για τό διδακτορικό μου.

Μέσα από τίς έπιστολές αυτές διαφαίνεται ή διαίσθησις του π. Χρυσόστομου - ίσως και διόρασις - ότι μία μέρα θά μπορούσα νά βοηθῆσω τό ιεραποστολικό του έργο. Πώς έξηγοϋνται άλλωστε τά λόγια πού μου γράφει, ένῶ μόλις είχα συμπληρώσει τό δέκατο έκτο έτος τής ηλικίας μου, έγώ ένας άσημος και φτωχός μαθητής γυμνασίου, ότι θά τόν διαδεχόμενα σέ αυτό τό πολύ σημαντικό έργο τό όποιο ό ίδιος έπιτελοϋσε;

Μετά τή δική μου άφιξη στήν Κέννα, ένῶ άκόμη ήμουν λαϊκός, ανάμεσα στίς άλλες δραστηριότητές μου στήν Ίεραποστολή, έκτός από τό νά διδάσκω στήν Πατριαρχική Σχολή, ή Έκκλησία μου άνέθεσε και τό έργο τής συχνῆς επαφῆς και επικοινωνίας μέ τίς ένορίες στή Ναϊρόμπη και στα περίχωρα.

Είχα, λοιπόν, τακτικές συναντήσεις μέ κυρίες, όπου αναλύαμε ιστορίες από τήν Άγία Γραφή και μιλούσαμε για τή ζωή τών άγίων πατέρων τής Έκκλησίας μας. Αυτό τό έκανα κάθε έβδομάδα, επί καθημερινῆς βάσεως σέ διάφορες ένορίες. Οί συναντήσεις γινόταν τά άπογεύματα. Συνήθως στίς 3 μ.μ. μέ περίμεναν οι γυναίκες εκεί, για νά ακούσουν κάποια λόγια και στή συνέχεια νά απαντήσω στίς άπορίες τους.

Μία από τίς ένορίες πού πήγαινα ήταν και αυτή του Άποστόλου Παύλου στήν Καγκίρα. Ό κεντρικός ναός σχε-

τίζεται άμεσα μέ τόν π. Χρυσόστομο. Έκει πήγαινα κάθε Πέμπτη άπόγευμα και μιλούσα στις μητέρες. Στην αυλή της έκκλησίας υπήρχαν πολλά δέντρα. Οί μητέρες πάντα μέ περίμεναν έξω. Ήταν έξάλλου μεγάλος ό αριθμός τους συνήθως περισσότερες άπό έκατό.

Συγκεντρωνόταν εκεί για νά τους πώ λίγα λόγια και νά άπαντήσω στις άπορίες τους. Όταν έφθανα, για άγνωστους λόγους, τραβούσε τήν προσοχή μου πάντα ένα συγκεκριμένο μεγάλο δέντρο πού ήταν φυτεμένο μέσα στην αυλή της έκκλησίας του Άγίου Άποστόλου Παύλου.

Πάντοτε έλεγα στις γυναίκες νά μαζεύονται και νά κάθονται κάτω άπό τό συγκεκριμένο δέντρο και εκεί έκανα τή διδασκαλία μου. Εκείνες γελοούσαν μέ τήν προτίμηση πού έδειχνα στό συγκεκριμένο δέντρο και ή έπιμονή μου αυτή τους έβαζε σέ σκέψεις: «Τί νά συμβαίνει και ό δάσκαλός μας έπιμένει τόσο πολύ νά κάθεται κάτω άπό αυτό τό δέντρο;».

Κάποτε, λοιπόν, μου άπεκάλυψαν ότι αυτό τό δέντρο στό όποιο έπέμενα πάντοτε νά κάνουμε τό μάθημα, τό φύτεψε πρίν άπό σαράντα και πλέον χρόνια ό π. Χρυσόστομος Παπασαραντόπουλος. Μου έδειξαν, μάλιστα, και φωτογραφία πού άποδείκνυε του λόγου τό άληθές, μέ τόν π. Χρυσόστομο νά τό ποτίζει και νά τό περιποιείται, όταν άκόμη ήταν μικρό και νεόφυτο.

Πολλά χρόνια άργότερα, σέ μία έπίσκεψη πού έκανε στην Κένυα, ό άείμνηστος Μητροπολίτης Λέρου, Καλύμνου και Άστυπалаίας κυρός Νεκτάριος, ό όποιος ήταν άπό τους πρώτους συνεργάτες κληρικούς πού είχαν ακολουθήσει τόν π. Χρυσόστομο, χρόνια πρίν στό Ζαΐρ, μου ζήτησε νά τόν πάρω νά δει τους χώρους όπου έζησε και εργάστηκε ό π. Χρυσόστομος.

Έκείνη ή έπίσκεψη του άείμνηστου Μητροπολίτη Νεκταρίου ήταν ή άφορμή για νά έχω σήμερα τό προσωπικό άρχείο και τίς ήμερολογιακές σημειώσεις του π. Χρυσόστομου Παπασαραντοπούλου, γιατί όταν είδε τους τόπους πού έζησε ό π. Χρυσόστομος, μέ προσκάλεσε στην Κάλυμνο για νά μου δώσει τό άρχείο αυτό, τό όποιο του είχε έμπιστευτεί ή άδελφή Όλγα Παπασαραντού.

Μέ τήν πρώτη εύκαιρία έφτασα στην Κάλυμνο. Ο άείμνηστος Μητροπολίτης Νεκτάριος μου έδωσε τήν έλευθερία νά ψάξω και νά μελετήσω τά διάφορα άρχεία, βιβλία και άλλα πράγματα και νά διαλέξω ό,τι ήθελα και άφορούσε τόν π. Χρυσόστομο, γιατί πίστευε, άκριβώς, ότι θά τό άξιοποιούσα.

Πήρα, λοιπόν, μέ μεγάλη χαρά ό,τι μπορούσα άπό τό άρχείο εκεί: έπιστολές και προσωπικά έγγραφα πού άφορούσαν τόν π. Χρυσόστομο Παπασαραντόπουλο, καθώς

έπίσης και τίς ήμερολογιακές του σημειώσεις, πώς ξεκίνησε άπό τήν Ελλάδα και πήγε στό Ίεροσόλυμα και πώς στη συνέχεια έφτασε στην Άλεξάνδρεια, συνάντησε τόν Πατριάρχη Χριστοφόρο και έγιναν εκεί όλες οι συνεννοήσεις και οι διευθετήσεις για νά πάει ό π. Χρυσόστομος στην άνατολική Άφρική.

Όλα αυτά τά χρόνια πρέπει νά πώ ότι τό όνομα και τό παράδειγμα του π. Χρυσόστομου Παπασαραντοπούλου παραμένει σέ μένα άλυσμόνητο. Σέ πολλές περιοχές, όχι μόνο της Κένυας, αλλά και της Ουγκάντας και της Τανζανίας, ό π. Χρυσόστομος άφησε τή σφραγίδα του. Άπό όπου πέρασε έδωσε ένα σημαντικό κομμάτι της ζωής του γιατί πραγματικά άγάπησε τό έργο του ευαγγελισμού.

Έξάλλου, ό π. Χρυσόστομος δέν εργάστηκε μόνο για τους Άφρικανούς, τους όποιους λάτρευε κυριολεκτικά, αλλά και για τόν τότε ύπάρχοντα Έλληνισμό, κυρίως στην Τανζανία.

Μάλιστα για νά βοηθήσει τό έργο του ευαγγελισμού ανάμεσα στους Έλληνες, εισηγήθηκε νά άποστέλλονται άφρικανόπουλα πού έδειχναν ζήλο και άφοσίωση στην Όρθοδοξία, νά φοιτήσουν στό έλληνικό σχολείο της Άρούσιας και στη συνέχεια, έφόσον παρέμεναν πιστοί και άφοσιωμένοι, νά άποτελέσουν τους πρώτους ιερείς και κατηχητές της Ίερās Μητροπόλεως.

Ό π. Χρυσόστομος άνήκει, όπωσδήποτε, στην κατηγορία των κληρικών εκείνων πού δέν είχαν ποτέ σκεφθεί νά κάνουν κάτι για τόν έαυτό τους. Θυσίασε όλη του τή ζωή και παρά τό γήρας και τίς ασθένειές του δέν ζήτησε νά φύγει. Έμεινε εκεί άκλόνητος και άφοσιωμένος στό έρό καθήκον.

Όταν αναγκάστηκε κάποτε νά αλλάξει χώρο, δέν σκέφτηκε νά έπιστρέψει στην Ελλάδα, αλλά ζήτησε άπό τόν Πατριάρχη Άλεξανδρείας νά του έπιτρέψει νά συνεχίσει τό έργο του σέ άλλη περιοχή της Ίεραποστολής. Ήταν, έπιπλέον, εκείνος πού συμπαραστάθηκε πολύ στον πρώτο Μητροπολίτη Κένυας και Ειρηνουπόλεως Νικόλαο, τόν μετέπειτα Πατριάρχη Άλεξανδρείας Νικόλαο τόν ΣΤ΄, ό όποιος μάλιστα του έστειλε ένα γράμμα και του έδινε τίς σχετικές οδηγίες, προκειμένου νά συνεχίσει τό έργο τό όποιο άνέλαβε τότε στην άνατολική Άφρική.

Δί' αυτού του τρόπου, ό Μητροπολίτης, αναγνώριζε τή μεγάλη συμβολή του στην έξάπλωση της Όρθοδοξίας στην άφρικανική ήπειρο. Έγραφε στό συγκεκριμένο γράμμα: «Έχοντες ύπ' όψιν τας πολυτίμους ύπηρεσίας, άς παρέχει ή Ύμετέραν άγαπητή Πανοσιολογιότης της Μητρί Έκκλησία και τή θεοσώσω Μητροπόλει, διορίσαμεν αυτήν Γενικόν Άρχιερατικόν Έπίτροπον ήμών μέ

εὐρεῖαν δικαιοδοσίαν καί μετά τοῦ δικαιώματος, ὅπως ἐκπροσωπῆ Ἡμᾶς εἰς πᾶσαν ἐκκλησιαστικήν καί διοικητικήν ἐκδήλωσιν, ὑπογράφη δέ ἐξ ὀνόματος Ἡμῶν τά πιστοποιοιτικά, ἔγγραφα κ.ἄ. ἀφορῶντα τήν Ἱεράν Μητρόπολιν Εἰρηνουπόλεως, κατά τήν ἐξ αὐτῆς, ἀπουσίαν ἡμῶν».

Πολλά εἶναι τά περιστατικά τά ὅποια συνέδεσαν τή ζωή τοῦ π. Χρυσόστομου Παπασαραντοπούλου μέ διάφορους τόπους, ἀλλά καί μέ διάφορες προσωπικότητες. Ἀξιοσημείωτη ἡ γνωριμία του μέ τόν ἀείμνηστο Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Μακάριο τόν Γ΄. Τόν συνάντησε κατά τή διάρκεια τῶν ἐπισκέψεων του στό κῶρο τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς καί εἰδικά στήν Κένυα, ὅταν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος θέλησε νά βοηθήσει στήν προαγωγή τοῦ ἔργου τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν φυλῶν τῆς ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς.

Γράφει χαρακτηριστικά ὁ π. Χρυσόστομος – ὅταν πιά βρισκόταν στήν ἄλλη χώρα τῆς ἐπιλογῆς του, στό Ζαῖρ, ὅπου καί ἐκεῖ ἐργάστηκε γιά τήν ἐξάπλωσι τῆς Ὁρθοδοξίας – στόν τότε Χωρεπίσκοπο Κωνσταντίας Χρυσόστομο, πού ἦταν βοηθός τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, δείχνοντας τόν σεβασμό καί τή συμπάθεια στό πρόσωπο τοῦ ἀείμνηστου Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου: «Ἐν πρώτοις ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω τήν μεγάλην μου χαράν διά τά ὅσα συνετελέσθησαν εἰς Κένυαν, μέ τήν κατά τόν παρέλθοντα Μάρτιον παρουσίαν ἐκεῖ τῆς Αὐτοῦ Μακαριότητος, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου. Ἄς εἶναι εὐλογημένον τό ὄνομα τοῦ Κυρίου, ὅστις, ἐν τῇ χάριτί του ἔδωκε τήν μεγάλην ἐκείνην πνευματικήν ἱκανοποίησιν εἰς τόν ἡρωϊκόν ἐκπρόσωπον τῆς Χριστιανικῆς Ὁρθοδοξίας καί τῆς ἑλληνικῆς ἀνδρείας καί μεγαλοψυχίας ...».

Πρὶν ὀλοκληρώσουμε τό σημείωμα αὐτό, θά ἦταν χρήσιμο νά παραθέσουμε, μέσα ἀπό τίς ἑκατοντάδες ἐπιστολές πού λάμβανε ὁ π. Χρυσόστομος ἀπό φίλους καί ὑποστηρικτές τοῦ ἔργου του, δύο μικρά κείμενα.

Τό ἕνα εἶναι ἀπό τόν ἀείμνηστο γέροντα π. Φιλόθεο Ζερβάκο, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστό, ἀποτελεῖ ὀσιακή μορφή τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Γράφει, λοιπόν, ὁ π. Φιλόθεος τό ἔτος 1962, ἀνάμεσα στό ἄλλα: «...Ἐν πρώτοις θά μέ ἐπιτρέψετε νά σᾶς συχαρῶ διά τόν ζῆλον, τήν προθυμίαν, τήν ἀγάπην καί τήν φιλαδελφίαν, τήν ὁποίαν βλέπω ὅτι ἔχετε καί δεικνύεται πρὸς τοὺς ἐν Οὐγκάντα ἀφρικανούς ἀδελφούς. Οὐκ ἐξ ὑμῶν Θεοῦ τό δῶρον, ἐπειδή πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καί πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων. Δεύτερον, ὡς γεροντότερος καί πείραν ἔχων σέ συμβουλεύω νά ἐργάζεσαι καί νά κοπιᾷς διά τήν ἀγάπην τῶν ἀδελφῶν, καί ἀκόμη νά βιάζης τόν ἑαυτὸν σου κατά τόν θεοκῆρυκα Ἀπόστολον Παῦλον· ὑποπιᾷς τό σῶμα μου καί δουλαγωγῶ μήπως τοῖς ἄλλοις κηρύξας

αὐτός ἐγὼ ἀδόκιμος γένωμαι. Νά κοπιᾷς ἀλλά καί μετά διακρίσεως, μείζων γάρ πασῶν τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ διάκρισις. Περικείμεθα σῶμα ἀσθενές, καί ἐάν τό βιάσωμεν περισσότερον ἀπό ὅτι δύναται νά ἐργασθῆ. Δι' αὐτό ἔλεγε καί ὁ ἐκ τῶν Ἁγίων Πατέρας Μέγας Βαρσανούφιος: τό πολύ εἶναι ὀλιγοχρόνιον, ἐνῶ τό ὀλίγον εἶναι πολυχρόνιον. Ἐχετε διάκρισιν περισσότεράν ἐμοῦ, ἀλλά δίδου σοφῶ ἀφορμὴν καί σοφώτερος ἔσει...».

Ἀκόμα μία συγκλονιστικὴ μαρτυρία εἶναι ἐκείνη τοῦ π. Ἀνδρέα Τσίρου, πού ἔγραφε, ἀνάμεσα στό ἄλλα, καί τά ἐξῆς: «...Ἦθελα ἀπό καιροῦ νά ἐπικοινωνήσω μαζί σας, δηλαδή ἀπό τότε πού ἔφθασα στήν Ἀνατολικήν Ἀφρικὴν, διάφοροι λόγοι ὅμως μέ ἀνάγκαζαν μαζί μέ τήν πολλή ἐργασία νά ἀναβάλω διαρκῶς αὐτό τό χρέος μου. Διότι ἦτο χρέος καί καθῆκον μου, ἔστω καί ἐκ τοῦ μακρόθεν, νά φιλήσω υἱκῶς τό χέρι σας, τό χέρι τοῦ πρωτεργάτη τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς Ἀνατολικήν Ἀφρικὴν. Τό ὄνομά σας δι' ἐμέ, ἀπό παιδί, εἶχε γίνει θρυλός, καί ποτέ δέν ἐπίστευα ὅτι μία ἡμέρα ἴσως θά εὐρισκόμουν, ἔστω καί τελείως ἀτελῶς, ἐπὶ τά ἴχνη σας. Ὅταν ἔφθασα τόν Ὀκτώβριον εἰς Ναϊρόμπι ἀμέσως ἐκατάλαβα ὅτι ἀπό ἐκεῖνο ἢ ἐκεῖνο τό δωμάτιο, μέρος, σπίτι, ἐκκλησία, τόπον, εἶχε περάσει ἡ σκιά σας, τό χέρι σας. Καί ὅ,τι εἶχατε ἀγγίξει τό ἔγγιζα μέ σεβασμόν καί θαυμασμόν. Ἡ χαρά μου ἦτο μεγάλη διότι σᾶς αἰσθανόμουν δίπλα ἀλλά καί ἡ λύπη μου ἐπίσης μεγάλη διότι μοῦ ἔλειπε ἡ καθοδηγητικὴ φυσικὴ σας παρουσία... Καί νά σκεφθῆτε, Σεβαστέ μου Πάτερ, ὅτι σᾶς γράφω μέσα ἀπό τό ἴδιο δωμάτιο πού μένατε ἐσεῖς κάποτε, ἀπό τό ἴδιο γραφεῖο, ἴσως τά χέρια μου ἔγγιζον τά ἴδια πράγματα πού ἄγγιξαν τά ἴδικά σας. Σκεφθῆτε λοιπόν τήν συγκίνησιν καί τόν φόβον πού αἰσθάνομαι. Φόβον μήπως ἀνάξια χέρια ψηλαφούν πράγματα πού ἄγγιξαν κάποτε ἅγια χέρια ...».

Κατακλείοντας τό παρόν ἄρθρο θά παραθέσουμε ὡς ἐπίλογό του τά ὅσα τοῦ ἔγραφε ὁ ἀείμνηστος Ἀκαδημαϊκὸς δάσκαλος Ἰωάννης Καρμίρης: «...εἰς τό ἔργον του ἡ ὑμέτερα συμβολή, Πανοσιολογιότατε, ὑπῆρξε μεγάλη. Δι' ὅκι ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω ὑμῖν τά εἰλικρινῆ συχαρητήριά μου καί νά εὐχηθῶ ὅπως ὁ Κύριος ἐνισχύη πάντοτε ὑμᾶς πρὸς συνέχισιν καί πρόοδον τοῦ ἀρξαμένου ἔργου, ὅπερ θά περιληφθῆ μετά τοῦ ὀνοματός σας καί τῶν ἄλλων συνεργατῶν σας (π.χ. τοῦ μαθητοῦ μου π. Θεοδώρου Ναγκιάμα) εἰς τά δέλτους τῆς Ἱστορίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολῆς ἐν Ἀφρικῇ...».

Ἄς ἔχουμε ὅλοι τήν εὐχή του!

† Ὁ Ναϊρόμπι Μακάριος

Ἑρώτηση:

Ποιό πρέπει νά εἶναι τό περιεχόμενο τῆς κατηχήσεως;

Ἀπάντηση:

Ἐπί τοῦ θέματος αὐτοῦ δέν ἔχουμε συγκεκριμένη ἀπάντηση ἀπό τούς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι ὁ μστ´ (46ος) καν. τῆς Λαοδικείας (4ος αἰ.) διαλαμβάνει: «Ὅτι δεῖ τούς φωτιζομένους τήν πίστιν ἐκμανθάνειν, καί τῇ πέμπτῃ τῆς ἐβδομάδος ἀπαγγέλλειν τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις». Τά ἴδια ἐπαναλαμβάνει «παρομοίως, αὐτολεξεῖ» («Πηδάλιον», σελ. 288-289) καί ὁ οη´ (78ος) κανόνας τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (691-692).

Ὡστόσο μέ τή λέξη «πίστιν» δέν ἔχουμε σαφή καί ὀρισμένη ἀπάντηση-εἰκόνα τοῦ περιεχομένου της. Ἔτσι μέ τόν ὄρο αὐτό μπορεῖ κάποιος νά περιορισθεῖ στό Σύμβολον τῆς Πίστεως ἐνώ ἄλλος νά τήν ἐπεκτείνει σέ ὅλα τά ὑπάρχοντα δόγματα τῆς Πίστεως, καί μέ αὐτό νά ἐννοεῖ ὅλους τούς ὄρους (τούς θεσπισμένους) τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Αὐτές οἱ δύο ἀπόψεις-ἐρμηνεῖες μποροῦν νά στηριχθοῦν στά ἐξῆς δεδομένα: Ἡ πρώτη ἄποψη μπορεῖ νά στηριχθεῖ στό γεγονός ὅτι ὁ μστ´ (46) κανόνας τῆς Λαοδικείας ἀνάγεται στόν 4ο αἰ. (343-381), ὅταν δέν εἶχαν γίνει ὅλες οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι.

Ἡ δεύτερη ἄποψη μπορεῖ νά στηριχθεῖ στό γεγονός ὅτι ἐπανελήφθη ὁ κανόνας τῆς Λαοδικείας καί ἐπεκυρώθη ἀπό τήν Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδο (691-692) καί μάλιστα μετά τή θέσπιση τοῦ α´ κανόνα αὐτῆς, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται στίς προηγούμενες Οἰκουμενικές Συνόδους καί «τά προειρημένα τῆς εὐσεβείας δόγματα». Ἴσως μάλιστα γι´ αὐτό νά ἐπανάλαβε ἀπαραλλάκτως τόν μστ´ (46) κανόνα τῆς Λαοδικείας, γιά νά διευρύνει τά ὄρια, γιά νά ἀνοίξει τή δυνατότητα μέ τή λέξη «πίστιν» νά ἐννοοῦνται ὅλα τά δόγματα τῆς πίστεως.

Αὐτές τίς δύο ἀπόψεις ἐνι-

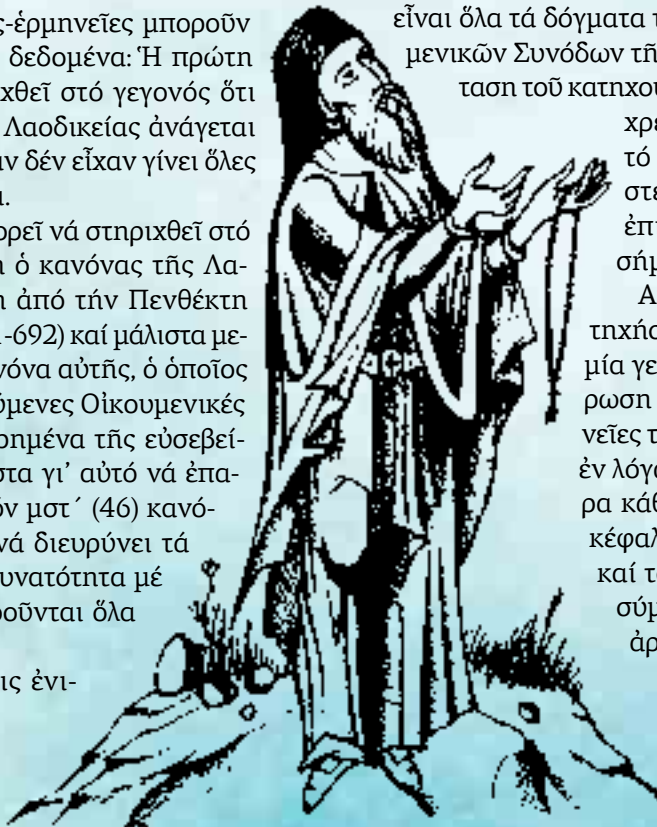
σχύουν μέ τά λεγόμενά τους καί μεγάλοι κανονολόγοι. Ἔτσι παρατηροῦμε ὅτι ὁ Ἀριστηνός λέει: «Δεῖ τόν προσερχόμενον τῷ θεῷ φωτισματι . . . τήν πίστιν ἐκμανθάνειν, καί τῇ πέμπτῃ τῆς ἐβδομάδος, καθ´ ἣν μέλλει φωτισθῆναι (= νά βαφτιστεῖ) τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς πρεσβυτέροις ταύτην ἀπαγγέλλειν» (Γ. Ράλλη – Μ. Ποιτῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καί ἱερῶν κανόνων, τόμ. Γ´, Ἀθήνησι 1853, σελ. 486). Ἐπομένως ἐμμέσως φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ περί ὀρισμένου Συμβόλου τῆς Πίστεως, μή ἔκτενοῦς περιεχομένου.

Ἀντιθέτως ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης στήν ἐρμηνεῖα τοῦ οη´ (78ου) κανόνος τῆς Πενθέκτης λέει: «Οἱ πρός τό φῶτισμα καί βάπτισμα ἐτοιμαζόμενοι κατηχούμενοι . . . πρέπει εἰς ὅλον τόν καιρόν τῆς κατηχήσεώς των . . . νά μανθάνουσι καλά τά δόγματα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καί κάθε Πέμπτην τῆς ἐβδομάδος, κατά τόν Ζωναράν, νά τά λέγωσιν ἀπέξω εἰς τόν Ἀρχιερέα, ἢ εἰς τούς Πρεσβυτέρους . . . » («Πηδάλιον», σελ. 289). Αὐτή ἡ ἔκφραση «τά δόγματα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως» μᾶλλον ὀδηγεῖ γιά τήν ἐκμάθηση ὅλων τῶν δογμάτων τῶν ὀρισθέντων ὑπό τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἂν καί ἡ ἄλλη ἔκφραση «νά τά λέγωσιν ἀπέξω» μᾶς κάνει ἐπιφυλακτικούς.

Τελικά τό περιεχόμενο τῆς κατηχήσεως πρέπει νά εἶναι ὅλα τά δόγματα τῆς πίστεως, οἱ ὄροι τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά κατά τήν ἐξέταση τοῦ κατηχουμένου πρῖν βαφτιστεῖ εἶναι ὑποχρεωμένος νά λέει ἀπ´ ἐξω μόνο τό Σύμβολο τῆς Πίστεως (τό «Πιστεύω»). Τοῦτο ἄλλωστε καί ἔχει ἐπικρατήσει νά γίνεται μέχρι καί σήμερα στίς ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες.

Αὐτά φυσικά εἶναι ἡ βάση τῆς κατηχήσεως, ἀλλά ἀπαραίτητη εἶναι καί μία γενικότερη ἀνάπτυξη καί κατοχύρωση μέ τήν Ἁγία Γραφή καί τίς ἐρμηνεῖες τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν λόγῳ κατηχήσεως. Ἀπό ἐκεῖ καί πέρα κάθε Πατριαρχεῖο καί κάθε Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία ρυθμίζει τό χρόνο καί τό περιεχόμενο τῆς κατηχήσεως σύμφωνα πάντοτε μέ τίς ὀρθόδοξες ἀρχές καί παραδόσεις της.

Παν. Ἱ. Μπούμης

«τῶν δέ μαθητῶν καθῶς νῦν πορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς... ἀδελφοῖς»

(Πράξ. ια' 29)

Ἀπό 01-07-2021 ἕως 30-09-2021 προσεφέρθησαν στό Γραφεῖο Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τά παρακάτω χρηματικά ποσά γιά τό ἱεραποστολικό ἔργο ἀπό τούς:

Zucchini Marko 20,23 • Αἰκατερίνη 5 • Ἀλαμάγκο Σπύρο 10 • Ἀνδριανοῦ Βασιλική 10 • Ἀνδριανοῦ Σοφία 10 • Ἀνδριόπουλο Ἀριστείδη 30 • Ἀντωνάτου Παρασκευή 30 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 2009) 100 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 2019) 90 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2625) 5 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 2016) 90 • Ἀνώνυμο (Α.Α. 2465) 8 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2398) 50 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 1962) 50 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2629) 30 • Ἀνώνυμο (Γ.Ε. 2631, 2632, 2420, 2421) 200 • Ἀποστόλου Ἀθηνᾶ 355 • Ἀχρώ 50 • Βαλλή Βασιλική 1.000 • Βελισσαρίου Κυριακούλα 15 • Βιλλιῶτου Μαρία 30 • Βουκυκλάρη Στέλλα 30 • Βυτανιώτη Ἀστερόπη 40 • Γαβρίδου Σοφία 100 • Γαλάνη Μ. 20 • Γανωτῆ Κων/νο 50 • Γαργαλῆ Νικόλαο 250 • Γεωργιάδη Παναγιώτη 25 • Γεωργούλα Εἰρήνη 30 • Γιαννοπούλου Παναγιώτα 16 • Δαβάκη Εὐστράτιο 50 • Δεληγιώργη Κων/νο 30 • Δελλῆ Νικόλαο 25 • Δρακουλάκη Μενέλαο 150 • Δριτσούλα Λουκᾶ 50 • Ζαρκαδούλα Ἰωάννη 200 • Ζαφειρόπουλο Χρῆστο 50 • Ζερβίνο Παναγιώτη 20 • Ζιωτόπουλο Ἀγνίσιαο 100 • Ζωχιοῦ Δέσποινα 100 • Ἡσυχαστήριο «ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΘΕΟΔΩΡΟΙ» 30 • Κακαράτζα Ἀντώνιο 20 • Κάμα Βασίλειο 5 • Κανάκη Γεωργία 20 • Κανάκη Εὐαγγελία 20 • Καντᾶ Νικηφόρο 500 • Καντιδάκη Ἰωάννη 60 • Καπίκη Δημήτριο 30 • Καραγεώργου Μαρία 20 • Καραμπάτη Λίτσα 10 • Καρβέλα Παναγιώτη 100 • Κατρίνη Θεόδωρο 50 • Κατσαροῦ Κατερίνα 30 • Κατσώρα Ἀλέξανδρο 30 • Κηπουροῦ Βασιλική 100 • Κονδύλη Μιχάλη 34 • Κοντοβᾶ Κων/

νο 20 • Κοσμίδη Ἰωάννη 10 • Κοτοπούλη Ἀνδρέα 20 • Κούνδη Νικόλαο 100 • Κουπαράνη Στέργιο 16,40 • Κουτσογιάννη Ἀγγελική 50 • Κουτσογιάννη Δ. 80 • Κροκιδάκη Θεοδόσιο 10 • Κωνσταντοπούλου Βούλα 60 • Λεβεσάνο Νικόλαο 100 • Λένη Ρούλα 5 • Λιβιεράτου Δήμητρα 50 • Λουκᾶ Δημήτριο 10 • Λουκᾶ Ὅρσια 10 • Λυμπέρη Δημήτριο 408 • Μακρῆ Κωνσταντίνα 20 • Μαραγιάννη Νικ. 50 • Μαργέτη Αἰκατερίνη 200 • Μαρκαντώνη Νικόλαο 20 • Μαστρογεωργίου Γεώργιο 50 • Μαύρου Ἐλένη 20 • Μαυρουδῆ Εὐτυχία 20 • Μελισσάρη Εὐάγγελο 50 • Μέλλε Ἐλάνη 20 • Μετανίδη Ν.Δ. 50 • Μέττου Μαρία 15 • Μπαμπούλη Ἀνθούλα 20 • Μπίκα Αἴγλη 100 • Μπουγάτσα Ἐλένη 10 • Μυλωνάκη Θεμιστοκλῆ 1.100 • Νικολετόπουλο Διομήδη 100 • Πάλλα Βούλη 50 • Πάνου Κυπριανό 50 • Παπαδάκο Γεώργιο 255 • Παπαδημητράκη Ἐλένη 20 • Παπαδημητρίου Καλομοῖρα 10 • Παπαζαφεῖρη Ἀπόστολο 100 • Παπακωνσταντίνου Ἀγγελική 20 • Πασχαλίδη Ἀναστάσιο 30 • Πατουναῖ Ἐμ. 60 • Πουλάκη Μαρία 25 • Πραβιτᾶ Βασίλειο 25 • Προφύτου Θωμᾶ 20 • Πρυμικίρη Σταῦρο 20 • Ράπττη Κων/νο 100 • Ροπακιά Ἀγγελική 30 • Σαρρῆ Μαρία 200 • Στάτη Βασίλειο 15 • Συμεωνίδη Κλεάνθη 100 • Σωτηροπούλου Ἐλένη 50 • Ταιμούρτο Θωμᾶ 10 • Τάσιου Ἀθηνᾶ 40 • Τραϊκάκη Σπυρίδωνα 100 • Τσαντίλα Μόκκα Ἀθανασία 50 • Τσαρμακῆ Λουκᾶ 30 • Τσατσανάκο Κων/νο 60 • Τιμμούρτου Γεωργία 15 • Τσίντζα Ἐλένη 20 • Τσίντζα Χρυσούλα 100 • Τσόλη Ἄννα 40 • Ὑφαντῆ Ἰωάννη 30 • Φασουλῆ Δήμητρα 10 • Χατζημηναῖ Κυριακή 20 • Χατζηπαρμπεράκη Βούλα 10 • Χρυσό Μιχ. Παῦλο 200 • Ψαρουδάκη Παναγιώτα 50.

Ἐπιμέλεια: Εὐάγγελος Δ. Ζουρδούμης

Χειροτονία Πρεσβυτέρου στην μακρινή Μαδαγασκάρη . . . 2
«Όχι μέ εξαναγκασμό καί βία, αλλά μέ πειθώ καί λόγο καί καλωσύνη» †Ό Κορέας Άμβρόσιος 3
Νέοι δρόμοι Ίεραποστολής στην μετά-COVID εποχή Πρωτοπρ. π. Αντώνιος Μπαφαλοῦκος, Διδάκτωρ Ίεραποστολικής 10
Σελίδες από τό ήμερολόγιο τής ήεραποστολικής περιοδείας του Πατριάρχη Άλεξανδρείας στην Ουγκάντα καί τήν Τανζανία Πατριαρχείο Άλεξανδρείας. 16
Γνωρίζοντας τόν πρωτεργάτη Ίεραπόστολο Άρχιμανδρίτη Χρυσόστομο Παπασαραντόπουλο †Ό Ναϊρόμπι Μακάριος 22
Νομοκανονικά Παναγιώτης Ί. Μπούμης 29
Δωρητές Εὐάγγελος Δ. Ζουρδούμης 30

Έξώφυλλο: Μικρός άφρικανός σέ υπό άνέργηση ναό τής Ίεραποστολής.
Όπισθόφυλλο: Κατηχητόπουλο μέ χειροτεχνία του, τό ναό τής ένορίας του.

Πάντα τά έθνη

ΒΡΑΒΕΙΟ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

*Έτος ΛΗ΄, τεῦχος 160, Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2021
Τριμηνιαίο ήεραποστολικό περιοδικό
ΚΩΔΙΚΟΣ 3536

* Πληροφορεί μέ τρόπο υπεύθυνο γιά τίσ όρθόδοξες ήεραποστολικές προσπάθειες ανά τόν κόσμο.
* Ένημερώνει πάνω στην πολύμορφη πραγματικότητα του κόσμου, πού περιλαμβάνει τόσα έθνη μέ ποικίλα προβλήματα καί χαρίσματα.

Ίδιοκτήτης: Αποστολική Διακονία τής Έκκλησίας τής Ελλάδος - Ίωάννου Γενναδίου 14 - Αθήνα 115 21.

Έκδότης - Διευθυντής: Ό Μητροπολίτης Φαναρίου κ. Άγαθάγγελος, Γενικός Διευθυντής τής Αποστολικής Διακονίας τής Έκκλησίας τής Ελλάδος, Ίασιου 1, 11521 Αθήνα.

Ίδρυτής: Ό Αρχιεπίσκοπος Τιράνων καί πάσης Άλβανίας κ. Άναστάσιος. Διετέλεσε Διευθυντής κατά τά έτη 1981-1992.

Υπεύθυνος ὕλης: Εὐάγγελος Ν. Μαρινόπουλος.
Σύνταξη - Έπιμέλεια έκδόσεως: Γραφείο Έξωτερικής Ίεραποστολής τής Αποστολικής Διακονίας.

Καλλιτεχνική έπιμέλεια: Τμήμα Φωτοστοιχειοθεσίας τής Αποστολικής Διακονίας τής Έκκλησίας τής Ελλάδος.

Έπιστολές - Έμβάσματα: «ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΘΝΗ» Αποστολική Διακονία, Ίω. Γενναδίου 14 - Αθήνα 115 21 - Τηλ. 210-7272.315-316.

Συνδρομή γιά 1 χρόνο:
Έσωτερικού . . . . . € 5
Κύπρου . . . . . € 12
Εὐρώπης . . . . . € 12
Λοιπές χώρες . . . . . € 14
Γιά τούς φοιτητές καί μαθητές: . . . . . € 2,50
Τιμή τεύχους . . . . . € 1,25

* Τό ποσόν τής συνδρομής έχει συμβολικό χαρακτήρα. Δέν άποσκοπεί μόνο στην κάλυψη τών έξόδων έκδόσεως του περιοδικού, αλλά καί στη διαμόρφωση υπεύθυνης ήεραποστολικής συνειδήσεως. Γίνονται δεκτές προαιρετικές προσφορές γιά τήν έκδοση του περιοδικού. Αριθμός Λογαριασμού Έθνικής Τραπεζής: **146/558074-94.**

IBAN: **GR0501101460000014655807494**

Παρακαλούμε θερμά, μετά από όποιαδήποτε κατάθεση, νά έπικοινωνείτε πάντοτε μέ τό Γραφείο Ίεραποστολής.

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βασίλειος Μπίτσης.
Διεύθυνση: Πρωτομαγιάς 3 - 14568 Κρυονέρι Άττικής

PANTA TA ETHNI (All Nations)

Year 40, No 160, October - November - December 2021

The aims of the quarterly magazine "Panta ta Ethni" are:
* To provide information in a responsible way on Orthodox missionary efforts throughout the world.
* To arouse awareness of the multiform reality of the modern world.

Publisher: Bishop of Phanarion Agathangelos, General Director of Apostoliki Diakonia of the Church of Greece.

Founder: Archbishop of Tirana and all Albania Anastasios Yannoulatos. He was editor during 1981-1992.

Editorial Board: Foreign Mission Office of Apostoliki Diakonia of the Church of Greece.

Letters-Remittances: "PANTA TA ETHNI" (All Nations) Apostoliki Diakonia, 14, Io. Gennadiou St. —115 21 Athens — GREECE. Tel. ++3210.7272.315-316.

Subscription for 1 year:
Greece . . . . . € 5
Cyprus . . . . . € 12
Europe . . . . . € 12
Other countries . . . . . € 14

Printed: By Apostoliki Diakonia of the Church of Greece.

ΠΑΡΩΡΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π.ΚΡ
Αριθμός Άδειας
9

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1/2007 Κ.Ε.Μ.Π.ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 3536

